

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

**FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA HUDEBNÍ KULTURY**

POPULÁRNÍ PÍSEŇ V HUDEBNÍ VÝCHOVĚ NA 1. STUPNI

ZÁKLADNÍ ŠKOLY
DIPLOMOVÁ PRÁCE

Jitka Reháková

Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Marie Slavíková, CSc.

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni 15. dubna 2015

.....
Jitka Reháková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí diplomové práce doc. PaedDr. Marii Slavíkové, CSc. za odborné vedení, cenné rady, připomínky a také za čas, který mi věnovala.

ZDE SE NACHÁZÍ ORIGINAL ZADÁNÍ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE.

OBSAH

ÚVOD.....	2
1 POPULÁRNÍ PÍSEŇ.....	3
1.1 PÍSEŇ V HUDBĚ ARTIFICIÁLNÍ	5
1.2 POPULÁRNÍ PÍSEŇ V NONARTIFICIÁLNÍ HUDBĚ	6
1.2.1 Okruhy nonartificiální hudby	6
1.2.2 Funkce populární písně	7
1.2.3 Specifické rysy populární písně	9
1.3 POPULÁRNÍ PÍSEŇ OD 2. POLOVINY 20. STOLETÍ PO SOUČASNOST	11
1.3.1 Interpreti a textaři populárních písní oblíbení u dětí mladšího školního věku	14
2 HUDEBNÍ VÝCHOVA JAKO PŘEDMĚT NA 1. STUPNI ZŠ.....	16
2.1 HUDEBNÍ VÝCHOVA PODLE RÁMCOVÉHO VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU	16
2.2 UČEBNICE HUDEBNÍ VÝCHOVY PRO 1. STUPEŇ ZÁKLADNÍ ŠKOLY – SPN – PEDAGOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ A. S.	19
3 ANALÝZA UČEBNIC HUDEBNÍ VÝCHOVA PRO 1. STUPEŇ ZŠ Z HLEDISKA VYUŽITÍ POPULÁRNÍ PÍSNĚ	20
3.1 UČEBNICE HUDEBNÍ VÝCHOVA PRO 1. ROČNÍK ZÁKLADNÍ ŠKOLY	20
3.2 UČEBNICE HUDEBNÍ VÝCHOVA PRO 2. ROČNÍK ZÁKLADNÍ ŠKOLY	21
3.3 UČEBNICE HUDEBNÍ VÝCHOVA PRO 3. ROČNÍK ZÁKLADNÍ ŠKOLY	23
3.4 UČEBNICE HUDEBNÍ VÝCHOVA PRO 4. ROČNÍK ZÁKLADNÍ ŠKOLY	24
3.5 UČEBNICE HUDEBNÍ VÝCHOVA PRO 5. ROČNÍK ZÁKLADNÍ ŠKOLY	26
4 METODICKÉ NÁMĚTY NA VYUČOVACÍ HODINY	29
4.1 PŘÍPRAVY NA VYUČOVÁNÍ ZAMĚŘENÉ NA VOKÁLNÍ ČINNOSTI.	29
4.2 NÁVRH PRACOVNÍCH LISTŮ S UPLATNĚNÍM POSLECHU POPULÁRNÍCH PÍSNÍ	45
4.3 POPULÁRNÍ PÍSEŇ JAKO NÁMĚT K HUDEBNĚ-POHYBOVÝM ČINNOSTEM	55
ZÁVĚR.....	59
RESUMÉ	60
POUŽITÁ LITERATURA.....	61
SEZNAM PŘÍLOH.....	I

ÚVOD

Hudba a populární píseň jako její součást je dnes brána jako samozřejmost, je všude kolem nás a je součástí každodenního života každého z nás. Setkáváme se s ní téměř na každém kroku a díky technickému pokroku se každý jedinec může hudbou obklopovat v podstatě nepřetržitě. Posluchač si může vybrat z velkého množství hudebních žánrů a stylů a tento výběr neodmyslitelně ovlivňuje i společnost, doba a věk posluchače.

Hudební výchova je nedílnou součástí výchovně vzdělávacího procesu a jejím cílem je vytváření pozitivního vztahu k hudbě. Repertoár je koncipován tak, aby splňoval kritéria správného rozvoje dětského hlasu. Je ale otázkou, zda je dostatečně přizpůsoben novým podmínkám měnícího se hudebního prostředí.

Učitelům jsou k dispozici ucelené řady učebnic hudební výchovy z nakladatelství Nová škola s. r. o. a SPN – pedagogického nakladatelství a. s.

Cílem diplomové práce je zhodnotit zastoupení populární písně v repertoáru učebnic SPN a. s. a navrhnout další populární písně a metodické postupy, kterými bychom mohli obohatit a zpestřit hodiny hudební výchovy na 1. stupni.

V první kapitole seznamujeme s pojmy populární píseň, populární hudba a nonartificiální hudba. Bude zapotřebí vysvětlit, jaké jsou funkce populární hudby ve srovnání s hudbou artificiální, a odhalit specifické rysy populární písně.

Druhá kapitola bude zaměřena na současnou koncepci hudební výchovy na základních školách a na problematiku užití populární písně v hudební výchově na 1. stupni ZŠ.

Ve třetí kapitole bude konkrétně zhodnoceno zastoupení populární písně v učebnicích SPN a. s. Na základě hodnocení učebnic bude navrženo několik metodických námětů pro nácvik populárních písní, pracovních listů k poslechu a námětů k tanečnímu ztvárnění písní podle požadavků rámcového vzdělávacího programu. Při výběru vhodných populárních písní jsem vycházela ze svých zkušeností s výukou hudební výchovy.

1 POPULÁRNÍ PÍSEŇ

Píseň je jeden ze základních typů hudebního projevu. Tento hudební útvar byl nejčastěji spojován s lidovou hudbou všech národů, neboť svou srozumitelností a hudební typičností pro danou oblast je bezesporu jedním z nejtypičtějšých projevů kultury a tradic každé národopisné oblasti. Je také velmi často užívanou formou populární hudby.

Píseň má mnoho konkrétních realizací. Jde v zásadě o vokální projev, který je opřeny o textovou složku. Písně mohou být ryze vokální nebo vokálně-instrumentální, mohou být zpívány jednotlivcem (sólová píseň) nebo více zpěváky (sborová píseň). Matzner rozlišuje, kromě jiného, písně lidové a umělé, strofické a prokomponované.¹ **Lidová píseň** je taková píseň, u které neznáme původního autora. Jsou to písně, které se většinou šířily ústním podáním, z generace na generaci. Patřily ke každodennímu životu a to zejména na venkově. **Umělá píseň** je píseň, jež má autora, respektive autory dva. Autora hudby a autora textu. Do této kategorie písní řadíme jak píseň populární, tak i píseň z oblasti artificiální hudby. **Prokomponované písně** jsou vytvořeny jako jednotný celek, kdy každá sloka textu je zhudebněna jinak. **Písně strofické** mají stejnou melodii pro všechny sloky – strofy.

Píseň je jednoduchá hudební skladba, která může mít různé formy. **Hudební forma** je označení pro uspořádání hudebních myšlenek ve skladbě. Písně hudební formy jsou následující:

- malá písňová forma – jsou to jednodílné (schéma *a*), dvoudílné (schéma *a, b*) a trojdílné (schéma *a, b, c*) formy; pokud celou píseň tvoří jedna perioda, hovoříme o jednodílné písňové formě, řadíme sem prosté dětské lidové popěvky; pokud se píseň skládá ze dvou hudební myšlenkou odlišných period, hovoříme o dvoudílné písňové formě, ta může být bez reprízy nebo s reprízou, do dvojdílných písňových forem patří většina lidových písní; velmi vzácná je třídílná písňová forma
- rozšířená malá forma – jedná se o rozšířenou malou písňovou formu (schéma *a,b,a,b* – tedy sloka, refrén, sloka, refrén); tuto písňovou formu najdeme v šansonech a populární hudbě
- velká písňová forma – jedná se o složitější formu dvoudílného nebo trojdílného útvaru, každý díl velké formy tvoří zpravidla malá dvoudílná nebo

¹MATZNER, Antonín, Ivan POLEDŇÁK a Igor WASSERBERGER. *Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby*: Část věcná. 2. doplněné vydání. Praha: Supraphon, 1983.

třídílná forma; podle počtu zúčastněných velkých dílů hovoříme o formě dvoudílné nebo třídílné; ve formových schématech je označujeme velkými písmeny; v této formě jsou komponovány četné skladby vážné hudby.²

Pokud vyhledáme slovo populární ve výkladovém slovníku, nalezneme toto vysvětlení: obecně známý, oblíbený, proslulý; prostě podaný, jednoduchý, přístupný široké veřejnosti. Označení **populární píseň** má ale nejasné postavení. Nikdo dosud nevytvořil jasnou a obecně přijímanou definici. Každý si pod tímto označením může představit něco jiného. Označení populární píseň vyvolá v mysli většiny lidí nějakou konkrétní asociaci, konkrétní příklad hudby spíše než obecně definovaný termín např. z oblasti jaderné fyziky. Tato asociace může být u každého jedince odlišná.

První asociace u většiny lidí bude představa spojená s interpretem a jeho aktuální písní, kterou slýchá denně v rozhlasu či v televizi. Každý posluchač si bude vybírat píseň podle svých představ. Někteří posluchači budou vyhledávat písně spíše výrazně rytmické a zvukově odlišné, tj. s vyšší zvukovou intenzitou, s nezvyklým elektronickým zvukem, s pronikavějšími tóny basové kytary. Jiní budou dávat přednost textově zajímavým písním, nebo písním tanečním.

Druhou asociací by mohla být představa písně z oblasti **populární hudby**, která se začíná formovat na přelomu 19. a 20. století. Populární hudba je jeden ze stylově-žánrových druhů z oblasti **nonartificiální hudby**. Dle Kuhna pojem nonartificiální hudba zahrnuje všechny hudební projevy, které nejsou považovány za hudbu uměleckou tzv. artificiální. Nonartificiální hudba zahrnuje tři velké okruhy: **hudební folklor, tradiční populární hudbu a hudbu jazzového okruhu**.³

Oproti tomu lze ale za populární písně považovat i umělé písně, které vznikly v okruhu hudby artificiální a staly se oblíbenými, tedy populárními. Hudba **artificiální** je řazena do hodnotné umělecké kategorie. Často bývá tato oblast hudby nazývána jako klasická a vážná. Vyznačuje se svým výstižným charakterem a slouží především ke kulturně společenským příležitostem. Je to hudba komponována s vážnými uměleckými ambicemi, která předpokládá soustředěný poslech.

² ZENKL, Luděk. *ABC hudebních forem*. Praha: Supraphon s., p., 1990

³ KUHN, Tomáš. *Stručné dějiny populární hudby a jazzu pro studenty a učitele hudební výchovy*. 1. vyd. V Plzni: Západočeská univerzita, 2011. ISBN 978-802-6100-188.

1.1 PÍSEŇ V HUDBĚ ARTIFICIÁLNÍ

Vedle hudebních forem jako byl například madrigal, kánon či melodram, vznikaly v hudbě artificiální i písně. Cílem této kapitoly není popsat všechna období, ve kterých píseň vznikala. Pozornost bude věnována pouze dvěma obdobím. Jedním z nich je období, jež je považováno za období největšího rozkvětu písně, a druhým je 20. století, především tvorba některých českých hudebních skladatelů.

Za dobu hlavního rozkvětu písně je zcela určitě považováno období romantismu. V tomto období dochází k obrovskému rozmachu hudební tvorby, důraz je kladen především na cit a vztah k přírodě. K významným změnám dochází i ve vztahu slova k hudbě. Vyvíjí se hudební forma i náměty písní, dochází k přechodu od původní jednoduché strofické písně k písním s prokomponovaným doprovodem a zpěvní melodická linka postupně ztrácí svůj primární nadřazený význam. Nepřeberné množství sólových písní nabízí Rusko. K významným představitelům ruské hudby určitě patří P. I. Čajkovský, jehož písňová tvorba čítá na 78 romancí. Důležité místo ve vývoji novodobé písně zaujímá také německý romantismus. Hudební skladatel Franz Schubert vytvořil stovky písní plných lyriky, napsal i písně s uměle prokomponovaným doprovodem a písňové cykly. Celkem napsal přes 600 písní, mezi nimi již zmiňované písňové cykly *Spanilá mlynářka*, *Zimní cesta*, *Labutí zpěv*. V jeho písních je stěžejní melodie. Dalším představitelem romantismu je Robert Schumann. Napsal 138 písní, včetně cyklů *Kruh písní*, *Myrthy*, *Láska a život ženy*, *Láska básníková*. V oblasti písňových cyklů je velice bohatý i odkaz A. Dvořáka. Zmíňme alespoň cykly *Cypřiše*, *Písně milostné* a *Večerní písně*. Písně v tomto období se stávaly velmi oblíbenými a psalo ji vedle těchto zmíněných skladatelů i mnoho jiných.⁴

Ve 20. století roste zájem o národní písně. Sedm písní na slova moravské lidové poezie napsal Bohuslav Martinů ve sbírce *Písničky na jednu stránku*. Spolu s *Novým Špalíčkem* a *Písničkami na dvě stránky* jsou jedním ze skvostů české písňové literatury 20. století. Jako druhý příklad bych uvedla J. Křičku, hudebního skladatele, který usiloval o vytvoření hudebního humoru a vtipných skladeb pro děti. Prvním dílem tohoto zaměření byly *Tři bajky* pro zpěv a klavír a v dalších letech vzniklo velké množství vokálních skladeb soustředěných do sbírek *Jiříčkovy písničky*, *Daniny písničky*, *Písničky o zvířátkách*, *Nové písničky* a jiné. Ve všech písních nalezneme bystrý humor, dětsky

⁴ BOKŮVKOVÁ, Vlasta a Svatava KOPAČKOVÁ-JIROUŠKOVÁ. *Uplatnění písní v pěvecké výchově na pedagogické fakultě*. 2. vydání. Plzeň: Pedagogická fakulta ZČU, 1993.

roztomilou hravost a vtipný tón. Jeho skladby pro děti se staly nejcennějším a nejcharakterističtějším přínosem české hudbě.⁵

Někteří současní interpreti vážné hudby mají ve svém repertoáru písně z oblasti umělé hudby, které považujeme za populární. Andrea Bocelli, italský tenorista a interpret vážné i populární hudby, zpívá Schubertovu píseň *Ave Maria* nebo píseň *Noc Te Partirò* italského skladatele Francesca Sartoriho, jež bychom mohli považovat právě za populární píseň.

1.2 POPULÁRNÍ PÍSEŇ V NONARTIFICIÁLNÍ HUDBĚ

Pro potřeby této práce budeme populární píseň chápat spíše z okruhu hudby nonartificiální. V tomto okruhu vznikají písně různých žánrů.

1.2.1 OKRUHY NONARTIFICIÁLNÍ HUDBY

Jak už bylo zmíněno, nonartificiální hudba se dělí na tři základní okruhy. Termínem **hudební folklor**, někdy také označovaný jako lidová hudba, rozumíme všechny možné projevy lidové kultury, tj. vyprávění, pohádky, tance, zvyky, balady, lidová řemesla a samozřejmě lidové písně. Folklor je nejčastěji vázán na zvyky a obřady. Folklorní obřady a zvyky se týkají celé řady událostí, které se odehrávají v průběhu roku (Vánoce, Velikonoce, posvícení aj.) a v průběhu života (narození, svatba, pohřeb). Folklorem se inspirovali i mnozí hudební skladatelé umělé hudby a hudební složka folkloru je inspiračním zdrojem hudby jazzového okruhu, především folku.⁶

Tradiční populární hudba zahrnuje hudební projevy, které jsou většinou spojeny s určitou hudební kulturou (např. česká dechová hudba, francouzský šanson). Lze sem přiřadit *tradiční taneční hudbu*, *vyšší populár* i tzv. *salónní hudbu*. Z tradiční taneční hudby máme na mysli produkci dechových a lidových kapel, jako jsou pochod, polka, valčík, mazurka, tango aj. Vyšší populár bylo označení pro hudbu estrádního charakteru a salónní hudba byla hudba provozovaná v měšťanských domácnostech.⁷

⁵ FIALA, Jaroslav. *Dějiny hudby pro posluchače učitelství I. stupně ZŠ*. vyd. 1. Plzeň: Pedagogická fakulta v Plzni, 1987.

⁶ KUHN, Tomáš. *Stručné dějiny populární hudby a jazzu pro studenty a učitele hudební výchovy*. 1. vyd. V Plzni: Západočeská univerzita, 2011. ISBN 978-802-6100-188.

⁷ JAROSLAV MIHULE, Ivan Poledňák. *Hudební výchova pro osmý ročník základní školy*. Vyd. 2. Praha: Fortuna, 1997. ISBN 80-716-8496-1.

Populární píseň, jak je chápána v této práci, se řadí do **hudby jazzového okruhu**. Tento okruh bývá u různých autorů vymezován různě. Podle Kuhna do této kategorie patří dva základní stylově-žánrové druhy: hudba jazzová a hudba populární. Dříve jsme se mohli setkávat s pojmem moderní populární hudba a v zahraniční literatuře je nejčastěji používán termín Popular Music.⁸

V průběhu 19. století se v USA zrodila **jazzová hudba** – jazz music. Jazz vznikal v souvislosti s těžkými životními podmínkami černochů, kteří v Americe pracovali jako otroci na plantážích. Ti svými písněmi vyjadřovali životní pocity (únavu, stesk, zlost) a doprovázeli je improvizovanými hudebními nástroji, jimiž vytvářeli rytmizované zvuky. A právě výrazný rytmus je jedním z charakteristických znaků jazzu. Další specifika nacházíme v improvizaci, barvě tónu a frázování.⁹ Příkladem populární jazzové písně je píseň *Tmavomodrý svět* od Jaroslava Ježka. Právě on předkládal svým posluchačům v Osvobozeném divadle jazzové rytmy. *Tmavomodrý svět* je známé blues, k němuž složil slova J. Werich a J. Voskovec. Dalšími populárními blues jsou např. *Klobouk ve křovi* a *Strejček hlad*.

Druhým stylově-žánrovým druhem je **hudba populární**, která zahrnuje dva základní hudební žánry, kterými jsou **rock** a **pop**. Oba dva žánry vychází především z jazzu, vzájemně se prolínají, a proto je jejich vymezení značně neurčité. Mají řadu subžánrů: muzikál, folk, country, moderní šanson, v posledních letech rap, hip-hop nebo techno. Písně z této oblasti mívají převážně přehlednou hudební formu.¹⁰ Termínem populární píseň budeme označovat všechny písně z tohoto okruhu. Příkladem hitů československého popu by mohli být *Slavíci z Madridu* nebo *Třešně zrály* od Waldemara Matušky, *Želva* a *Dej mi víc své lásky* od skupiny Olympic nebo *Non-stop* Michala Davida.

1.2.2 FUNKCE POPULÁRNÍ PÍSNĚ

Častý styk s hudbou a její konzumace potvrzují, že lidé hudbu potřebují z důvodu uspokojování celé řady tělesných, duševních i společenských potřeb. V oblasti

⁸ KUHN, Tomáš. *Stručné dějiny populární hudby a jazzu pro studenty a učitele hudební výchovy*. 1. vyd. V Plzni: Západočeská univerzita, 2011. ISBN 978-802-6100-188.

⁹ JAROSLAV MIHULE, Ivan Poledňák. *Hudební výchova pro osmý ročník základní školy*. Vyd. 2. Praha: Fortuna, 1997. ISBN 80-716-8496-1.

¹⁰ KUHN, Tomáš. *Stručné dějiny populární hudby a jazzu pro studenty a učitele hudební výchovy*. 1. vyd. V Plzni: Západočeská univerzita, 2011. ISBN 978-802-6100-188.

fyziologických procesů působí hudba na změny srdečního tepu a krevního tlaku, v psychice člověka ovlivňuje emocionální oblast a citové stavy, podněcuje představivost a fantazii. Výrazný hudební rytmus populárních písní podněcuje pohybové funkce a hudba dynamicky přiměřená může uklidňovat. Ve vztahu k člověku plní tedy hudba celou řadu funkcí, často tak mluvíme o její mnohofunkčnosti.¹¹

V Matznerově Encyklopedii jazzu a moderní populární hudby jsou jako hlavní funkce tohoto typu hudby uvedeny následující:

- a) funkce poznávací
- b) funkce psychicky stimulační a harmonizační
- c) funkce pohybově stimulační a organizační
- d) funkce dekorativní
- e) funkce sociálně organizační
- f) funkce vázané k funkcím jiných uměleckých druhů

Populární píseň jako jedna z hudebních forem také plní všechny tyto funkce. Podrobněji se zaměříme na některé z nich.

V aktivním hudebním prožitku a v hudebních činnostech se uplatňuje **funkce poznávací**. U populární písně je tato funkce markantnější například u písní z oblasti hip-hop a rapp. Rappeři v nich zpívají o problémech v černošských ghettech, o snech a touhách, o milostných vztazích. Posлуhač se seznamuje s problematikou denního společenského dění. U cizojazyčných písní může být tato funkce potlačena v případě, že posluchač textu neporozumí.

Funkce psychicky stimulační a harmonizační by posluchači měla zajistit vnitřní psychické odreagování. Poslech populární písně by měl vyvolávat pocit libosti, pocit citového prožitku a uspokojení z vnímání hudebního díla nebo produkce. Hudba se významně podílí na uspokojování potřeby mezilidských kontaktů, je účinným prostředkem uspokojování lidské potřeby seberealizace.¹² Tato funkce je příznačná právě u populární písně. Funkci mezilidského kontaktu dokazují vyprodané haly známých interpretů populárních písní, např. skupiny Kabát.

¹¹ SEDLÁK, František. *Didaktika hudební výchovy 1*. Praha: SPN, 1988.

¹² MATZNER, Antonín, Ivan POLEDŇÁK a Igor WASSERBERGER. *Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby: Část věcná. 2. doplněné vydání*. Praha: Supraphon, 1983.

Funkce pohybově stimulační a organizační - tento typ funkcí patří k nejstarším a nejpodstatnějším. Z minulosti víme, že tanec byl důležitý při různých rituálech. V současné době hraje tanec jednu z nejdůležitějších funkcí populární hudby, respektive populární písně. Populární hudba zahrnuje mnoho hudebních stylů a každý z nich má svůj specifický pohybový styl.¹³

Jestliže využijeme populární píseň k reprezentaci, k vytvoření slavnostní a mimořádné atmosféry, mluvíme o **funkci dekorativní**. Píseň se stává hudební kulisou. Spousta populárních písní je využívána při tvorbě reklamních znělek. Například píseň *Neříkej mi baby* je slyšet v reklamním spotu na minerální vodu. Dále bývají populární písně, ale nejenom ony, využívány jako časová výplň v rádiích, jako prostředek zvukového odrušení nebo stimulátor pracovního výkonu.¹⁴

Dosud nebyla zmíněna **funkce estetická**, která zcela jistě patří mezi nejdůležitější funkce, jež hudba plní. Toto tvrzení jednoznačně platí u písní z oblasti hudby artificiální. Autoři těchto písní se snaží do hudby vložit vysokou uměleckou hodnotu estetickou. Naopak u hudby užitých žánrů je tato funkce téměř opomíjena.

1.2.3 SPECIFICKÉ RYSY POPULÁRNÍ PÍSNĚ

Specifické rysy populární písně se v mnohém shodují s rysy populární hudby, které vymezuje Antonín Matzner ve své Encyklopedii jazzu a moderní populární hudby takto:

- typově standardizovaný základ tvorby
- zeslabený význam skladebné jedinečnosti díla
- zvýraznění podílu interpretace
- spontanieta vnímání a spotřeby
- silné a bezprostřední zastoupení sociálních a psychických funkcí

¹³ Srov. KOTEK, Josef. Nonartificiální (populární) hudba a sociologické aspekty jejího osvojování. In ZENKL, L., CHYBA, M. *Hudební sociologie a hudební výchova*. Praha: Česká hudební společnost, 1982

¹⁴ Srov. KOTEK, Josef. Nonartificiální (populární) hudba a sociologické aspekty jejího osvojování. In ZENKL, L., CHYBA, M. *Hudební sociologie a hudební výchova*. Praha: Česká hudební společnost, 1982

-
- zbožní charakter převážné části produkce populární hudby a tím i její podřizování se běžným ekonomickým mechanismům a zákonitostem, zvláště zákonu nabídky a poptávky.¹⁵

Upřednostnění významu interpreta je jedním z charakteristických znaků populární písně. Velmi často se stává, že autora skladby neznáme, ale známe interpreta. Na realizaci celé skladby se pak podílí celý tým pracovníků, jako například textař, producent, dramaturg či překladatel, ale je to právě interpret, na kterého je kladen důraz i v provedení skladby a jejího dotváření. Kratší a přehledná forma, bezprostředně sdělný hudební nápad, výrazné aranžmá, způsob interpretace a její úroveň předurčují stupeň posluchačského ohlasu.¹⁶

Písně populární hudby nevyžadují nutně odbornou přípravu, posluchač je schopen pochopit myšlenku, aniž by studoval, za jakých okolností skladba vznikla, k jakým účelům slouží či jakou má formu. Nepředpokládá se soustředěný poslech. Během produkce může posluchač reagovat postojem, tancem nebo tleskáním. Písně jsou doprovázeny buď upravenými klasickými nástroji nebo nástroji novými. Při zpracování zvuku se využívá zejména počítačové techniky a elektroniky. Zesílení zvuku přinesl nástup rocku v 50. letech. Zde lze dynamiku chápat jako jeden z nezbytných výrazových prostředků.¹⁷

Protože populární hudba neklade důraz na estetickou hodnotu, nedělá si tak starosti se svými inspiračními zdroji. Můžeme říci, že čerpá ze všeho, co je spojeno se zájmy konzumentů. Inspirační zdroje jsou omezeny pouze žánrem a stylem hudby. Jednotlivé skladby vycházejí z omezeného počtu obecných modelů a navazují na ně opakováním nejtýpichtějších prvků. Obecné modely, které jsou předurčené stylem či žánrem, jsou tak v podstatě více či méně obměňované.¹⁸

¹⁵ MATZNER, Antonín a Ivan POLEDŇÁK a Igor WASSERBERGER. *Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby*. Část věcná. 2. dopl. vyd. Praha: Supraphon, 1983, s. 293

¹⁶ Srov. KOTEK, Josef. Nonartificiální (populární) hudba a sociologické aspekty jejího osvojování. In ZENKL, L., CHYBA, M. *Hudební sociologie a hudební výchova*. Praha: Česká hudební společnost, 1982

¹⁷ PRCHAL, Jan. *Populární hudba ve škole*. Praha: Musikservis, 1998

¹⁸ Srov. KOTEK, Josef. Nonartificiální (populární) hudba a sociologické aspekty jejího osvojování. In ZENKL, L., CHYBA, M. *Hudební sociologie a hudební výchova*. Praha: Česká hudební společnost, 1982

Dalším z charakteristických znaků populární písně je podřizování se zákonu nabídky a poptávky. Převážná část produkce má charakter zboží.¹⁹ Nejfrekventovanější složky populární hudby bývají většinou spjaty s hromadnou produkcí a spotřebou, jakož i jejím šířením prostřednictvím moderních masových médií. Konzumenti tak díky internetu mají v současné době snadnější přístup k populární písni. I přes tuto možnost si spousta posluchačů nachází cestu do koncertních sálů a nenechává si ujít jedinečnou atmosféru živé produkce.

1.3 POPULÁRNÍ PÍSEŇ OD 2. POLOVINY 20. STOLETÍ PO SOUČASNOST

Z tohoto období budou z převážné většiny čerpány populární písně, vhodné pro práci v hodinách hudební výchovy na 1. stupni. Budou využity písně folkové, popové písně, rockové písně a country písně.

1. polovina 50. let je ve znamení swingové produkce. Od 2. poloviny 50. let se hudební nabídka začala pozvolna rozšiřovat žánrově i kvantitativně. Ve světě toto období patří rock and rollu, který u nás bylo možné poslouchat jen díky zahraničním rozhlasovým stanicím. Začínaly vznikat první kapely v duchu **R&R**. R&R je první výrazný rockový styl, pro který jsou charakteristické, mimo jiné, jednoduchá harmonie, jednoduchá výrazná melodika, přehledná rytmika, rebelantství a stoupající intenzita zvuku.²⁰

Počátek 60. let patří především rozvíjejícím se malým hudebním divadlům a jejich písňovému repertoáru. Mezi nejznámější patřilo divadlo Semafor, na jehož půdě působila autorská dvojice J. Suchý a J. Šlitr. Ta zde představila ve své hudební komedii „Člověk z půdy“ písňové trvalky *Dítě školou povinné*, *Pramínek vlasů* a *Včera neděle byla*. Z celkového počtu 287 písní jich ještě nejméně desetina k trvalkám naší populární hudby patří. Písně malých divadel se vyznačovaly převahou vokální melodiky, textovým vtípem a dobrou zpěvností.²¹

Celá 60. léta jsou příznačná pro rozvoj **popu, rocku, folku a country**. V **popu** jde obvykle o píseň s výraznou zpěvnou melodií, která má vzbudit zájem u co možná nejširšího okruhu posluchačů. Hlavním cílem je komerční úspěch. Písně jsou v převážné

¹⁹ PRCHAL, Jan. *Populární hudba ve škole*. Praha: Musikservis, 1998

²⁰ KUHN, Tomáš. *Stručné dějiny populární hudby a jazzu pro studenty a učitele hudební výchovy*. Vyd. 1. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2011, 176 s. ISBN 978-80-261-0018-8.

²¹ KOTEK, Josef. *Dějiny české populární hudby a zpěvu*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1998, ISBN 80-200-0634-6.

většinou jednoduché, mají přehledně strukturovanou melodii, nenáročnou textovou složku. Značné množství produkce je určeno k tanci. Za zmínku stojí interpreti pop písní, kteří započali svou pěveckou dráhu v těchto letech. Patří mezi ně již zmiňovaný W. Matuška, M. Kubišová a její písně *Hej, Jude, Modlitba pro Martu*, nebo V. Neckář s písněmi *Lékořice, Stín katedrál, Jak ten čas letí* nebo *Miluju a maluju*.

Rock spolu s rockovou písní vstupoval do povědomí mládeže jako velmi přitažlivá taneční hudba, a také jako hudba, která měla odlišit mladou nastupující generaci od té starší. Charakteristickými znaky rockové písně jsou nová metrorhythmika, útočný zvukový tón, ve vokálním projevu zdůrazněný většinou čtyřdobý rytmus, citově vypjatý a křičený zpěv sólisty a zpočátku především anglický text. Postupně se ale začala vyvíjet naše vlastní písňová tvorba s českými texty, které bývaly satirické i milostné. V polovině 60. let jen v Praze působilo na 200 „bigbeatových“ kapel. Nejznámější skupinou, která v té době vznikla, je Olympic, vedený Petrem Jandou. Olympic se stal dlouhodobým ohniskem domácí rockové písně. Z tvorby P. Jandy vycházely písně s jednoduchou, rytmicky výraznou melodií a textovou výpovědí, zapadající přesně do mentality nastupující generace. K domácím trvalkám patří např. píseň *Dej mi víc své lásky, Pták Rosomák* a *Želva*, která posluchače zaujala absurdním námětem a rýmy.²²

Ke vstupu **folku** a **country** do naší hudební kultury docházelo nerozlišeně. Politicky uvolněnější atmosféry těchto let začal využívat zejména trampský zpěv obnovovaný oblibou trampské písňové klasiky a inspirovaný americkou country. K nejúspěšnějším skupinám patřil soubor Rangers (Plavci) a jejich písně *Prázdné nádraží* či *Pojďte sem*, dále pak Greenhorns (Zelenáči), písně *El Paso*, nebo *Když náš táta hrál* a *Country Beat*. Folk představoval typ moderní zpěvné písně spontánně se šířící v amatérském prostředí. Klíčovou složkou folku ale i country je především text. Nástup domácího folku byl součástí protestu proti sovětské okupaci. Právě události v srpnu 1968 posílily aktuálnost folkové tvorby. Jako nejpohotovější písničkář se projevil Karel Kryl, představitel československého protikomunistického **protestsongu**. Jeho písně dokázaly vyjádřit nenávist vůči okupantům lépe než cokoliv jiného. Jeho písně patří k tomu nejlepšímu, co kdy v tomto žánru vzniklo. Z jeho tvorby uveďme alespoň některé: *Podivná ruleta, Bratříčku, zavírej vrátka, Anděl, Pieta, Salome, Král a klaun, Morituri te salutant*.²³

²² KOTEK, Josef. *Dějiny české populární hudby a zpěvu*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1998, ISBN 80-200-0634-6.

²³ KOTEK, Josef. *Dějiny české populární hudby a zpěvu*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1998, ISBN 80-200-0634-6.

70. léta byla obdobím stagnace. Léta 1973-1977 bychom mohli z pohledu populární hudby označit jako dobou temna. Na základě vládního usnesení byly na počátku 70. let zavedeny tzv. přehrávky, které se skládaly z ústního pohovoru, z hudební teorie, kulturně-politického přehledu a živé přehrávky. Byl kontrolován repertoár hudebních skupin a mnohým hudebním skupinám tak byla zakázána umělecká činnost. V důsledku toho se značně snížil počet rockových skupin a mnoho umělců emigrovalo. Polovina 70. let patřila **jazz rocku**. K hlavním představitelům tohoto hudebního žánru patří skupina Blue Effect; písně *Paměť lásky*, *Fénix*, *Stroj na nic*. V této době se také většina rockové muziky odehrávala na „tancovačkách“. Rockové písně *Kdo na to má*, *Hej kámo aj*. skupiny Brutus nebo písně *Pro Zuzanu*, *Kohout*, *Spálená* a další z repertoáru skupiny Odyssea patří i dnes k těm nejpobulárnějším. Jednou z předních postav českého rocku byl J. Schelinger. Jeho píseň *Holubí dům* z roku 1973 patří dodnes k oblíbeným.²⁴

V 80. letech měl velkou odezvu **punk**. Punkové písničky se vyznačovaly tvrdostí v rytmu i textu, jednoduchou hrou, průzračnou harmonickou a rytmickou složkou. Interpreti písni provokovali svým zjevem, agresivním a vulgárním projevem. Populární byly písně kapely Visací zámek nebo Plexis. Značný ohlas mělo také reggae. Rytmus reggae využívaly kapely Yo Yo Band, Abraxas či Žentour.²⁵

90. léta přináší velké množství nové hudby díky obnovení kontaktu se západním světem. Na začátku 90. let se objevuje poprocková skupina Lucie. Její písničky byly melodické a moderně zaranžované. Znamé jsou *Šrouby do hlavy*, *Oheň*, *Troubit na trumpety by se nám líbilo*. Kvalitní rockovou muziku představuje kapela Mňága a Žďorp. Písničky této skupiny měly spíše pesimistické texty a byly určené především pro klubové publikum. Jako příklad uvedme písně *Hodinový hotel*, *Zlaté časy*, *Mizerný den*. Punkovou scénu reprezentovala kapela Tři sestry, nové trendy elektronické taneční hudby prezentují Ecstasy Of St. Theresa a Sebastians. V hardrockovém stylu hrála velmi populární skupina Alice.²⁶

²⁴ KUHN, Tomáš. *Stručné dějiny populární hudby a jazzu pro studenty a učitele hudební výchovy*. Vyd. 1. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2011, 176 s. ISBN 978-80-261-0018-8.

²⁵ KUHN, Tomáš. *Stručné dějiny populární hudby a jazzu pro studenty a učitele hudební výchovy*. Vyd. 1. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2011, 176 s. ISBN 978-80-261-0018-8.

²⁶ KUHN, Tomáš. *Stručné dějiny populární hudby a jazzu pro studenty a učitele hudební výchovy*. Vyd. 1. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2011, 176 s. ISBN 978-80-261-0018-8.

V současné době patří mezi známé interprety populární písně např. B. Basiková, L. Bílá, K. Stříhavka, D. Bárta, L. Vondráčková, T. Klus. Ke skupinám současné poprockové hudební scény řadíme např. skupiny Divokej Bil, Kryštof, Chinaski, Manky Business nebo Charlie Straight. A neměli bychom zapomenout na textaře J. Štáidla, Z. Rytíře, G. Soukupovou a O. Soukupa, M. Horáčka, kteří napsali texty k mnoha populárním písním.

1.3.1 INTERPRETI A TEXTAŘI POPULÁRNÍCH PÍSNÍ OBLÍBENÍ U DĚTÍ MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU

Jaroslav Uhlíř a Zdeněk Svěrák

Hudební skladatel Jaroslav Uhlíř a textař Zdeněk Svěrák spolu skládají písně již 40 let. Během těchto let jich vzniklo na 400, ať už jde o písně pro děti nebo pro dospělé. Největší hity jejich společné tvorby najdeme v knize *Zpěvník Jaroslav Uhlíř Zdeněk Svěrák – Největší hity*. Zde nalezneme písně, jako *Barbora píše z tábora*, *Narozeninová*, *Jaro dělá pokusy*, *Umím prase zepředu* nebo *Strašidýlko Emílek*.²⁷

Spolu se od roku 1989 podílejí na tvorbě hudebního pořadu pro děti, *Hodina zpěvu*, který dětem představuje nové a nové písně.

Jaromír Nohavica

Jaromír Nohavica je významný český folkový písničkář, textař, osobitý zpěvák a skladatel. V letech 1994 až 1995 se věnoval práci pro děti. Jeho album *Tři čuníci* z roku 1994 obsahuje písně tematicky blízké dětem, jejich častým tématem jsou zvířata, např. *Lachtani*, *Zajíci*, *Kozel*, *Delfíni*, *Kapř*, *Můj pes*.

Petr Skoumal

Petr Skoumal byl český skladatel, textař, byl autorem hudby k mnoha večerníčkům a k desítkám filmů. Věnoval se také tvorbě písní pro děti. Od konce 60. let spolupracoval s Janem Vodňanským. V 80. letech skončila jejich společná tvorba a P. Skoumal se začal věnovat samostatné tvorbě a napsal mnoho písní. Přestože jsou rozděleny na písně pro děti a písně pro dospělé, hranice mezi nimi není znatelná. Mnohé „dětské“ písně mají ohlas i u dospělých posluchačů. Skoumal inspiroval českou textařskou elitu, ale i on byl inspirován vtipnými a hravými texty Emanuela Frynty, Zdeňka Svěráka, Jana

²⁷ UHLÍŘ, Jaroslav a Zdeněk SVĚRÁK. *Zpěvník: [největší hity]*. 1. vyd. Praha: Fragment, 2008, 122 s. Zpěvníky. ISBN 978-802-5306-666.

Vodňanského nebo Pavla Šruta. Jeho tvorba vyšla na CD nosičích pojmenovaných: *Kdyby prase mělo křídla*, *Jak se loví gorila*, *Pečivo*, *Pro děti od pěti*. Po roce 2000 vychází tituly: *Když jde malý bobr spát a Kampak běžíš, ježíšku*, které jsou výběrem těch nejlepších písní z uvedených titulů a navíc i písní z titulů *Dejte mi pastelku*, *nakreslím pejska* a *Pučmeloud a včelí medvídci*.²⁸

Dagmar Patrasová

Dagmar Patrasová je česká herečka, moderátorka a také zpěvačka. Mezi dětmi známá jako „Dáda“. Jako zpěvačka se prosadila v 80. letech. V roce 1989 natočila svoje nejúspěšnější a nejoblíbenější album písní *Pasu, pasu písničky*. Toto album zpěvačku natolik proslavilo, že se začala věnovat pouze zpěvu. Z herečky se stala zpěvačka písní pro děti, a tímto směrem se začala ubírat její umělecká cesta. Do současnosti natočila okolo 20 alb, která obsahují mimo jiné i populární písně z dílny J. Suchého. Na jejích albech nalezneme písně jako, *Máme rádi zvířata*, *Dítě školou povinné*, *Sluníčko, sluníčko*, *Kdybych byla vlaštovkou nebo Strašidýlko Emílek*.

Maxim Turbulenc

Maxim Turbulenc je česká popová kapela účinkující od roku 1994. V jejich repertoáru jsou výhradně **cover-verze**²⁹ jiných českých písní. Zpívají písně skupiny Olympic a Fešáci, J. Nohavici, J. Suchého a dalších.

²⁸ Petr Skoumal. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2014 [cit. 2015-01-30]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Petr_Skoumal

²⁹ cover-verze, píseň převzatá od jiného autora a přezpívána

2 HUDEBNÍ VÝCHOVA JAKO PŘEDMĚT NA 1. STUPNI ZŠ

Přestože české školství prošlo v posledních letech mnoha reformami, obsahová náplň předmětu hudební výchovy si zachovala téměř stejný charakter. E. Janečková ve svém článku uvádí: „*Ustupuje tradiční model s převahou verbálního vyučování a je preferován rozvoj osobnostních předpokladů podle programové triády hudebního vyučování: emocionální zážitek - hudební dovednost - poznatek. Tato proměna priorit, která v plné míře zohledňuje přirozené funkce hudby v lidském životě, se nyní stává i základem hudebního vzdělávání ve školách podle nových kurikulárních dokumentů, tzv. rámcových vzdělávacích programů.*“³⁰

2.1 HUDEBNÍ VÝCHOVA PODLE RÁMCOVÉHO VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU

Současné základní školství se řídí Rámcovým vzdělávacím programem (dále RVP), ukotveným v zákoně 561/2004 Sb. RVP je kurikulární dokument na státní úrovni, jehož platná verze pro základní vzdělávání je aktualizovaná k 1. 9. 2013. RVP rozděluje jednotlivé předměty do vzdělávacích oblastí, kterých je celkem devět. Každá z těchto oblastí zahrnuje jeden nebo více příbuzných vzdělávacích oborů.

Hudební výchova, společně s výtvarnou výchovou, je součástí vzdělávací oblasti „Umění a kultura“. Časová dotace obou předmětů činí pro 1. stupeň 12 hodin. Je v kompetenci ředitele školy, jak časovou dotaci mezi tyto dva předměty rozdělí.

Vzdělávání v této oblasti má rozvíjet schopnost estetického cítění, tvořivosti a vnímání uměleckého díla. V hudební výchově na 1. stupni se žáci prostřednictvím činností seznamují s výrazovými prostředky a s jazykem hudebního umění. Poznávají zákonitosti tvorby, seznamují se s vybranými uměleckými díly a učí se je vzhledem ke své zkušenosti chápat.³¹

Hudební výchova vede žáka k porozumění hudby, k jejímu aktivnímu vnímání a ke zpěvu. Tyto aktivity rozvíjíme prostřednictvím hudebních činností rozdělených do čtyř skupin:

➤ vokální činnosti

³⁰ JENČKOVÁ, Eva. Princip integrace - v současném systému vzdělávání. *Hudební výchova*. 2009, roč. 17, č. 1, stránky 1-2.

³¹ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha: MŠMT, 2013 [cit. 2015-02-01]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/433>

-
- **instrumentální činnosti**
 - **hudebně-pohybové činnosti**
 - **poslechové činnosti.**

V žádné z těchto činností není konkrétně doporučena práce s populární písní. Obsahem vokálních činností je práce s hlasem a vytváření správných pěveckých návyků. V instrumentálních činnostech se žák seznamuje s hrou na hudební nástroje a jejich využitím při hudební produkci a reprodukci. Obsahem hudebně-pohybových činností je pohybové ztvárnění hudby a reakce na ni pomocí pohybu, tance a gest. Poslechové činnosti jsou zaměřeny na aktivní vnímání znějící hudby, při níž žák poznává typické znaky jednotlivých žánrů, hudbu analyzuje a interpretuje ji. Všechny jmenované hudební činnosti se vzájemně propojují, ovlivňují a doplňují, a tím rozvíjejí celkovou osobnost žáka. Vedou k rozvoji jeho hudebnosti, jeho hudebních schopností, které se následně projevují jeho individuálními hudebními dovednostmi. Jejich prostřednictvím může žák uplatnit svůj hlasový potenciál při zpěvu, své instrumentální dovednosti při doprovodu zpěvu a své pohybové dovednosti při tanci. Je mu dána příležitost interpretovat hudbu podle svého zájmu a zaměření. RVP také doporučuje učivo, které by mělo být prostředkem k dosažení očekávaných výstupů, jež vymezují úroveň, které mají žáci dosáhnout. Očekávané výstupy, pro 1. stupeň, jsou v RVP rozděleny na dvě období.³²

V očekávaných výstupech se od žáka na 1. stupni očekává, že bude v 1. období schopen:

- zpívat v jednohlase na základě svých dispozic intonačně čistě a rytmicky přesně
- rytmizovat a melodizovat jednoduché texty, improvizovat v rámci nejjednodušších hudebních forem
- využívat jednoduchých hudebních nástrojů k doprovodné hře
- reagovat pohybem na znějící hudbu, pohybem vyjádřit metrum, tempo, dynamiku, směr melodie
- rozlišit jednotlivé kvality tónů, rozpoznat výrazné tempové a dynamické změny v proudu znějící hudby

³² *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.* [online]. Praha: MŠMT, 2013 [cit. 2015-02-01]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/433>

-
- rozpoznat v proudu znějící hudby některé hudební nástroje, odlišit hudbu vokální, instrumentální a vokálně instrumentální

V 2. období se od žáka očekává, že bude schopen:

- zpívat na základě svých dispozic intonačně čistě a rytmicky přesně v jednohlase či dvojhlasu v durových i mollových tóninách a při zpěvu využívat získané pěvecké dovednosti
- orientovat se v zápisu jednoduché písně či skladby a podle svých individuálních schopností a dovedností ji realizovat
- využívat na základě svých hudebních schopností a dovedností jednoduché popřípadě složitější hudební nástroje k doprovodné hře i k reprodukci jednoduchých motivů skladeb a písní
- rozpoznat hudební formu jednoduché písně či skladby
- vytvářet v rámci svých individuálních dispozic jednoduché přede hry, mezihry a dohry a provádět elementární hudební improvizace
- rozpoznat v proudu znějící hudby některé z užitých hudebních výrazových prostředků, upozornit na metroritmické, tempové, dynamické i zřetelné harmonické změny
- ztvárnit hudbu pohybem s využitím tanečních kroků, na základě individuálních schopností a dovedností vytvářet pohybové improvizace

K přípravě na očekávané výstupy je doporučené učivo pro jednotlivé hudební činnosti. Ve vokálních činnostech jsou doporučené písně v 2/4, 3/4 nebo 4/4 taktu, typ písně není určen. Stejně je tomu i v instrumentálních, poslechových a hudebně-pohybových činnostech. V tomto ohledu je dán prostor pro učitele při vytváření **školního vzdělávacího programu** (dále jen ŠVP). ŠVP je kurikulární dokument školní úrovně, který se zpracovává podle RVP a který si zpracovává každá základní škola individuálně. V něm učitelé mimo jiné mohou formulovat vlastní představy o podobě vzdělávání na své škole, lépe spolupracovat při mezioborovém vzdělávání či učit kreativně. Právě zde je prostor pro konkrétnost. Může být např. upřesněno, s jakou písní se bude v hudební výchově pracovat, zda se do ní začlení i práce s populární písní. V ŠVP, které jsou dostupné na webových stránkách základních škol, si učitelé do poslechových činností konkrétně začlenili poslech

různých žánrů, jako jsou swingová píseň, taneční píseň nebo píseň rocková.³³ V hudebně pohybových činnostech byla často uváděná populární píseň jako prostředek k tanečnímu zpracování, k vytvoření pohybové „kreače“. Ve většině ŠVP je zakotven termín umělá píseň.

2.2 UČEBNICE HUDEBNÍ VÝCHOVY PRO 1. STUPEŇ ZÁKLADNÍ ŠKOLY – SPN – PEDAGOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ A. S.

V hudební výchově je učebnice využívána nejen jako materiál pro získávání nových vědomostí, ale často je pro učitele pomocníkem při výkladu nové látky a při přípravě na hodinu. Velmi často používanými učebnicemi jsou učebnice od SPN - pedagogického nakladatelství a. s. Toto nakladatelství se specializuje na vydávání učebnic pro základní a střední školy. Učebnice jsou opatřeny schvalovací doložkou MŠMT ČR. V edici SPN – pedagogického nakladatelství a. s. v oblasti hudební výchovy pro 1. stupeň základního vzdělávání vyšla celá kompletní řada učebnic.

Ucelená řada učebnic je zpracovaná podle vzdělávacího programu Základní škola. Autorkou učebnic je Mgr. Marie Lišková, na učebnicích pro 2., 3. a 4. ročník se spolupodílel Lukáš Hurník, Ph.D. K učebnicím je vydána metodická příručka pro učitele a CD s poslechovými skladbami.

V učebnicích pro jednotlivé ročníky jsou zastoupeny jak písně lidové, tak umělé, včetně populárních. O výběru populárních písní v učebnicích pro jednotlivé ročníky pojednám v následující kapitole.

³³ Čerpáno z informací na webových stránkách ZŠ 1. máje Karlovy Vary, ZŠ Dukelských hrdinů Karlovy Vary, ZŠ Běžecká Sokolov, ZŠ Pionýrů Sokolov, ZŠ Březová, ZŠ Husova Chodov, ZŠ Komenského Chodov, ZŠ Bochoř; zjišťovala jsem zařazení populární písně do ŠVP

3 ANALÝZA UČEBNIC HUDEBNÍ VÝCHOVA PRO 1. STUPEŇ ZŠ Z HLEDISKA VYUŽITÍ POPULÁRNÍ PÍSNĚ

V následujících kapitolách bude věnována pozornost zařazení populárních písní do učebnic hudební výchovy. Za populární písně budou považovány ty písně, jejichž interpreti a autoři jsou známými - populárními osobnostmi populární hudby. Písně, které jsou známé velkému počtu posluchačů, jsou vydávány převážně pro komerční využití a jsou spjaté s masovými médii.

3.1 UČEBNICE HUDEBNÍ VÝCHOVA PRO 1. ROČNÍK ZÁKLADNÍ ŠKOLY

Učebnice pro 1. ročník obsahuje 38 písní určených ke zpěvu:

Písně lidové	Písně umělé
26	12

Z písní, které považujeme za populární, je to tato:

- *Káča našla ptáče* (J. Uhlíř, Z. Svěrák)

Píseň je zařazena do kapitoly nazvané Čert a Káča. Cílem této kapitoly je poznat hudební nástroje podle zvuku a zpěv písní, ve kterých se zpívá o Káče. Hlavní pozornost je věnována lidové písni *Utíkej, Káčo, utíkej*. Píseň *Káča našla ptáče* je uvedena jako druhý příklad písně, kde se zpívá o Káče.

V písni se zpívá o dětech, které našly opuštěná zvířata a dávají je panu hajnému. Výchovným hlediskem je fakt, že opuštěným zvířatům se neubližuje a předají se do záchrané stanice, kde se o ně postarají správným způsobem.

Do učebnice je také zařazena poslechová ukázka populární písně. Jedná se o píseň:

- *Malé kotě* (J. Suchý, J. Šlitr)

Píseň je zařazena do kapitoly nazvané Jak si pejsek s kočičkou dělali k svátku dort. Cílem kapitoly je zazpívat a zakreslit klesající melodii, nacvičit správné dýchání. Hodina je motivována pohádkou J. Čapka. Poslech žáci mohou doprovázet tleskáním na slova „mňau mňau“ a část písně mohou zpívat společně s hudební nahrávkou.

Názor autorky práce: Cílem hudební výchovy je rozezpívat většinu dětí. Z tohoto důvodu kladně hodnotím zařazení lidových písní do učebnice pro 1. ročník. Tyto písně jsou bezesporu pro děti mladšího školního věku nejsrozumitelnější jak z hlediska

melodického, rytmického tak i z hlediska obsahového. Nedostatek spatřuji v malém počtu populárních písní zařazených do učebnice. Z celkového počtu 38 písní je pouze jedna považována za populární. Ze skladeb k poslechu je populární také pouze jedna. Obě dvě jsou zvoleny didakticky vhodně. Píseň *Káča našla ptáče* má vynikající autory. J. Uhlíř a Z. Svěrák jsou osvědčení, oblíbení a dlouhodobě cenami oceňovaní autoři. Ne jinak je tomu i u druhé písně určené k poslechu, jejímž autorem je Jiří Šlitr. Obliba populárních písní u dětí je značná, a proto by jich mohlo být do učebnice zařazeno více. Neměly by však převládat nad písní lidovou. Kapitoly v učebnici jsou pojmenované podle známých pohádek. Nabízí se nám tak možnost využít populární písně ze zfilmovaných pohádek jako jsou Zlatovláska, O Popelce či z nejnovější pohádky Tři bratři, v níž jsou právě písně již jmenované autorské dvojice J. Uhlíř a Z. Svěrák. Bylo by vhodné je využít k poslechu i k nacvičení muzikálu.

Návrh dalších populárních písní: *Hlupáku najdu tě, Statistika, Kdyby se v komnatách, Nám se stalo něco překrásného* (J. Uhlíř, Z. Svěrák), *Jahodová holčička, Od Andulky po žízalu, Ruce vzhůru* nebo *Pasu, pasu písničky*, písně D. Patrasové, na kterých se autorsky podílejí Z. Rytíř, F. R. Čech, J. Uhlíř, F. Slováček i D. Patrasová. Písně jsou jednoduché, melodicky nenáročné, nejsou příliš dlouhé, tomuto věku přiměřené. V mnoha případech je k písním i pohybový doprovod, je možné je využít v hudebně pohybových činnostech.

3.2 UČEBNICE HUDEBNÍ VÝCHOVA PRO 2. ROČNÍK ZÁKLADNÍ ŠKOLY

Učebnice pro 2. ročník obsahuje 39 písní určených ke zpěvu.

Písně lidové	Písně umělé
22	17

Z písní, které považujeme za populární, je to tato:

- *Mravenci* (P. Novák)

Píseň je zařazena do kapitoly s názvem Na stavbě. Cílem kapitoly je pozorovat stavbu skladby, pokusit se o vícehlasý zpěv na krátkém popěvku, zahrát rytmický doprovod písně.

V úvodu kapitoly je motivační text o tom, jak se staví dům a kdo stavbu plánuje. Stavba domu je přirovnávána ke stavbě hudebního díla. Důvodem k výběru písně

Mravenci může být fakt, že mravenci si stavějí svá mraveniště a jejich stavba bývá také složitá.

Do učebnice jsou zařazeny dvě populární písně určené k poslechu. Jsou to tyto:

- *ZOO* (Abraxas)
- *Země se točí dokola* (Abraxas)

V kapitole s názvem *V zoologické zahradě* je zařazena píseň *ZOO*. V kapitole se pracuje s písněmi, v nichž se zpívá o zvířeti. Cílem této kapitoly je seznámit s hudební formou ronda, poznat podle notového záznamu název písně, vytvářet improvizovaný pohybový doprovod písně. Právě k poslednímu jmenovanému cíli má posloužit píseň *ZOO*.

V kapitole *V lese a u potoka* je k poslechu určena píseň *Země se točí dokola*. Cílem kapitoly je zahrát instrumentální doprovod na rytmické a melodické nástroje, seznámit se s dynamikou, zopakovat si vědomosti o hudební formě. V uvedené písni nalezneme tři odlišné roviny: samostatnou instrumentální hru, instrumentální hru se zpěvem vokálů a hru se zpěvem textu. Žáci se snaží v průběhu písně procvičit postřeh a včasnou reakci na změnu hudby.

Názor autorky práce: Stejně jako v 1. ročníku, tak i zde, mají v učebnici největší zastoupení lidové písně, které jsou beze sporu nejvhodnější pro rozvoj pěveckých dovedností. Za nedostatek této učebnice opět považuji malý počet populárních písní. Z 38 uvedených písní určených ke zpěvu je pouze jedna populární. Nelze zapomínat na fakt, že v současné době jsou děti obkloповány téměř na každém kroku hudbou populární. Proto zařazení populární písně do hodin hudební výchovy spatřuji za vhodné. Žáci toto určitě přivítají a hodina pro ně bude atraktivnější. Populární píseň navrhuji využít nejenom ke zpěvu, ale i k poslechu a hudebně-pohybovým činnostem. Navrhovala bych čerpat např. z písní J. Uhlíře a Z. Svěráka nebo D. Patrasové. Jejich písně jsou rytmické, lehce zapamatovatelné a nejsou příliš dlouhé. Mnohé z nich žáci určitě znají.

K poslechu jsou v učebnici určené písně od skupiny Abraxas. Píseň *ZOO* nepovažuji za vhodně zvolenou. V textu jsou nevhodná slova, jako „zebra zhebla“ nebo „dikobraz je zpítý pod obraz“. Bylo by vhodnější zařadit píseň např. M. Ebena *V ZOO* nebo *Zoologická zahrada* od S. Hložka. I k těmto písním mohou žáci vytvořit pohybový doprovod. Druhá píseň byla vybrána vhodně vzhledem k úkolu, který je žákům zadán. Žákům nebude činit problém rozeznat samotnou instrumentální hru, hru se zpěvem textu a instrumentální hru se zpěvem na vokály. Pokud budeme s žáky poslouchat rockové populární písně, bylo by vhodné zmínit, co je to rock, seznámit žáky s charakteristickými znaky rocku a rozvinout dialog na téma rockových skupin. Pokud nějaké skupiny žáci znají, pustit jim ukázkou. Po

té je možné porovnat nástrojové obsazení rockových skupin s nástrojovým obsazením folklórních hudebních skupin.

Návrh dalších populárních písní: Opět by to mohly být písně autorské dvojice J. Uhlíř a Z. Svěrák. Jejich písně žáci velice dobře znají a to především prostřednictvím filmových pohádek. Dále bych navrhovala písně Z. Jandové: *Může se zdát, Co dělá medvídek* nebo *Óda na přírodu*, jejichž autory jsou Z. Merta společně se Z. Jandovou. Ke každé písni je vytvořen příběh, který lze využít i v jiných předmětech v rámci mezipředmětových vztahů. Písně jsou vtipné, texty přiměřené věku žáků.

3.3 UČEBNICE HUDEBNÍ VÝCHOVA PRO 3. ROČNÍK ZÁKLADNÍ ŠKOLY

Učebnice pro 3. ročník obsahuje 40 písní určených ke zpěvu.

Písně lidové	Písně umělé
23	17

Z písní, které považujeme za populární, jsou to tyto:

- *Voláme sluníčko* (J. Nohavica)
- *Kozel* (J. Nohavica)
- *Vesnická romance* (H. Frantzen, J. Suchý)

Píseň *Voláme sluníčko* je zařazena do kapitoly s názvem Přátelé a kamarádi. Cílem kapitoly je poznat druhy not v notovém záznamu, poznat vzestupnou a sestupnou melodii v písni, vytvořit a zahrát rytmický doprovod, nacvičit instrumentální dvojhlas a zatancovat mazurku.

Před vlastním nácvikem písně žáci opakují modely vzestupného a sestupného kvintakordu na slabiky DO MI SOL a SOL MI DO a následně hledají kvintakord v notovém zápisu písně. Píseň žáci doprovází na rytmické nástroje a hrou na tělo.

Píseň *Kozel* je zařazena do kapitoly Vlák. Cílem kapitoly je seznámit se s mandolínou, drnkacím hudebním nástrojem, zopakovat si noty a pomlky, které žáci již znají, seznámit se s pomlkou osminovou a pokusit se o sólový zpěv.

Kozel je vhodnou ukázkou písně, v níž žáci najdou velké množství pomlky. Píseň patří k náročnějším právě pro velké množství pomlky. Při zpěvu musí být dodržena jejich správná délka. Při nácviku musí být učitel žákům nápomocný s přesným nástupem druhého hlasu.

Píseň *Vesnická romance* je zařazena do kapitoly S úsměvem na prázdniny. Cílem kapitoly je pouze rozloučit se se školním rokem a připravit se na prázdniny a to prostřednictvím usměvavé písně.

Do učebnice nebyla zařazena žádná populární píseň k poslechu.

Názor autorky práce: Za nedostatek v této učebnici považuji malé zastoupení populární písně. Ze 40 písní určených ke zpěvu jsou pouze tři populární. Populární píseň bych navrhovala použít i jako motivační prostředek. Mnohdy to může být jediný motivační činitel zájmu žáků o zpěv. Populární píseň navrhuji též použít k poslechovým činnostem. Jako vhodné se jeví spojení poslechu s instrumentálními činnostmi nebo hudebně pohybovými činnostmi. Záporně hodnotím i počet písní, se kterými se mají žáci seznámit. Jestliže budeme předpokládat, že to jsou písně nové, není možné během školního roku při hodinové dotaci týdně naučit žáky všechny písně. Zvláště pak připočteme-li ještě poslechové skladby, kterých je v učebnici 24.

Kladné hodnocení si učebnice zaslouží vzhledem k výběru lidových písní, ale jejich množství by ve třetí třídě již mohlo být menší. Písně *Voláme sluníčko* a *Kozel* jsou vhodně vybrané písně vzhledem k cíli hodiny. Autorem písní je J. Nohavica, který je u žáků oblíbený pro mnohdy legrační texty písní. Tyto a další písně nalezneme na jeho nejznámějším albu *Tři čuníci*.

Návrh dalších populárních písní: *Není nutno* (J. Uhlíř, Z. Svěrák), *Když náš táta hrál* (J. Cash, J. Vyčítal), *O šípkových růžích* (K. Svoboda, Z. Borovec), *Šupy dupy* (J. Uhlíř, Z. Svěrák), *Voda, voděnka* (J. Uhlíř, Z. Svěrák), *Pátá* (T. Hatch, J. Štáidl). Jsou to písně známých interpretů populární hudby a mají výborné autory. V notových zápisech mohou žáci číst noty, pomlky, mohou sledovat postup melodie i vytvářet instrumentální či pohybové doprovody. Předpokládám, že písně žáky zaujmou, protože je znají z filmů a pohádek. Texty nejsou složité, žáci si je snadno zapamatují.

3.4 UČEBNICE HUDEBNÍ VÝCHOVA PRO 4. ROČNÍK ZÁKLADNÍ ŠKOLY

Učebnice pro 4. ročník obsahuje 41 písní určených ke zpěvu.

Písně lidové	Písně umělé
28	13

Z písní, které považujeme za populární, jsou to tyto:

- *Grónská písnička* (J. Nohavica)

-
- *Stará archa* (Spirituál, J. Vančura)
 - *Tisíc mil* (H. West, I. Fischer)
 - *Tři čuníci* (J. Nohavica)

První píseň, jež je zařazena do kapitoly s názvem Světové strany, je *Grónská písnička*. Cílem této kapitoly je rozpoznat ukončenou a neukončenou melodii, respektive rozpoznat hudební otázku a hudební odpověď, seznámit se s hudební formou písně a orientovat se v partituře.

Tato píseň má posloužit jako ukázka písně, jež je zapsaná v malé písňové formě dvoudílné. První i druhý díl mají stejnou stavbu, čtyřtaktové předvěti a čtyřtaktové závěti. Při nácviu písně je potřeba dbát na výraznou artikulaci.

Druhá píseň v téže kapitole je *Stará archa*. Kapitola je motivována cestou na sever. Důvod k zařazení písně do této kapitoly je právě cesta na sever. Před zpěvem písně si žáci mohou popovídat o nesmírné potopě světa, o Noemovi a jeho arše.

Písně *Tisíc mil* a *Tři čuníci* jsou zařazeny do poslední kapitoly s názvem Cestovatelé. Cílem kapitoly je zopakovat si získané vědomosti a rozvíjet vícehlasý zpěv, seznámit se s quodlibetem tj. typ kompozice, ve které se spojí několik písní dohromady.

Písně jsou určeny k navození atmosféry blížících se prázdnin a cestování. Žáci pokračují v rozhovoru na téma cestování o prázdninách, např. jakými dopravními prostředky cestují.

Učebnice obsahuje 25 poslechových skladeb. K poslechu je určena tato populární píseň:

- *Bicycle Race* (Queen)

Píseň je zařazena do kapitoly Cestovatelé. Cíl kapitoly byl již zmíněn. Žáci přeloží název písně a učitel žáky stručně seznámí s americkou rockovou skupinou Queen. Dále mohou být seznámeni s písní *Barcelona*, která se v roce 1992 stala hymnou olympijských her.

Názor autorky práce: V porovnání s předchozími učebnicemi je do této učebnice zařazeno již více populárních písní, což je pozitivní, ale přesto jich není mnoho. Zvoleny jsou didakticky vhodně. Žáci si pomocí nich osvojují rytmické cítění a rozpoznávají hudební formu. Kladně hodnotím i výběr poslechové skladby. K poslechu je vybrána píseň od skupiny Queen. Tuto skupinu budou mít žáci v povědomí i díky písní *We Are The Champions*.

Negativně opět hodnotím velký počet písní, s nimiž se mají žáci seznámit. Písní ke zpěvu je 41 a poslechové skladeb je v učebnici 25. Za předpokladu, že všechny písně jsou nové, nelze při hodinové dotaci týdně všechny písně žáky naučit. Množství populárních písní patří mezi negativa učebnice. Protože obliba populárních písní u žáků v tomto věku je značná, zařazení většího počtu populárních písní by bylo vhodné. Volila bych písně, na kterých lze ukázat dominantní prvky žánru či stylu. Jako vhodné se jeví spojení poslechu s činnostmi instrumentálními i pohybovými.

Návrh dalších populárních písní: *Jaro dělá pokusy* (J. Uhlíř, Z. Svěrák), *Buchet je spousta* (J. Skorpik, Lou F. Hagen), *Večerníček* (K. Štolba, P. Žák), *Valčíček* (J. Nedvěd), *Sladké mámení* (V. Zahradník, V. Poštulka). Písně jsou vhodné nejenom ke zpěvu, ale i k nácviku tanečních kroků.

3.5 UČEBNICE HUDEBNÍ VÝCHOVA PRO 5. ROČNÍK ZÁKLADNÍ ŠKOLY

Učebnice hudební výchovy pro 5. ročník základní školy obsahuje 40 písní ke zpěvu.

Písně lidové	Písně umělé
28	12

Z písní, které považujeme za populární, jsou to tyto:

- *Cestu znám jen já* (J. Celba, I. Fischer)
- *Tak jsem tady* (V. Redl)
- *Mračí se, mračí* (J. Hutka)
- *Strč prst skrz krk* (Tradicional, K. Tampier)

V kapitole s názvem Snění je zařazena píseň *Cestu znám jen já*. Cílem kapitoly je seznámit žáky se skladbami, u kterých je možné odpočívat a snít, zaposlouchat se do hudby a vyjádřit své pocity. Učitel podotkne, že snění je přisuzováno mnohým umělcům, kteří ve své fantazii skládají zajímavé skladby či malují obrazy.

Před nácvikem písně *Cestu znám jen já* může učitel zařadit její poslech. Žáci mají za úkol zasnít se do písně a zamyslet se nad tím, o čem mohl snít její autor. Melodie písně má navodit tu správnou „snivou“ atmosféru. Pro zpestření lze zpěv doprovodit hrou na tenorovou zobcovou flétnu.

Píseň *Strč prst skrz krk* je zařazena do kapitoly s názvem Nápad. Cílem kapitoly je číst z notového záznamu, pojmenovat tóny a akordy, které se v písni nacházejí, seznámit se se stupnicí G dur a jejím předznamenáním.

Před nácvičkem písně je důležité uvolnit mluvní svalstvo a procvičit artikulaci jednotlivých jazykolamů. Píseň je ve svižném tempu, ale zpěv písně nacvičujeme nejprve v tempu pomalejším.

V kapitole s názvem Loučení je píseň *Tak jsem tady*. Cílem kapitoly, jež je poslední, je pouze rozloučit se se školním rokem.

V této kapitole je píseň uvedena jako veselá píseň na konec školního roku, jiná souvislost není zřejmá.

Píseň *Mračí se mračí* není součástí žádné z kapitol. Je to pouze doplňková píseň určená pro pilné zpěváky.

Učebnice obsahuje 27 poslechových skladeb. Mezi nimi jsou tyto populární písně:

- *Husličky* (V. Redl)
- *And I Love Her* (J. Lennon, P. Mc Cartney)
- *Bim bam* (F. Nedvěd, D. Vančura a Spiritual)

Píseň *Husličky* je v kapitole s názvem Na Moravě. Cílem kapitoly je seznámit se s lidovou muzikou, zopakovat si stupnici C dur, seznámit se s tónikou a dominantou, akordem a hudební formou písně či skladby.

Píseň *Husličky* je do kapitoly zařazena společně s lidovou písní *A vy páni muzikanti*. Žáci je mají porovnat z hlediska instrumentálního doprovodu a měli by poznat píseň lidovou. Učitel upřesní, že píseň *Husličky* je píseň umělá a je důkazem propojení dvou hudebních žánrů, rocku a lidové hudby. Pokud se žákům bude líbit, mohou si ji zazpívat. Na konci učebnice je k dispozici i notový záznam.

V kapitole nazvané Tance si žáci poslechnou píseň *And I Love Her*. Cílem kapitoly je seznámit žáky s baletem, polkou a polkovým rytmem, malou písňovou formu třídílnou a zahrát instrumentální doprovod k písni.

Před poslechem písně učitel žáky seznámí s britskou rockovou skupinou Beatles a během poslechu vnímají hudební formu písně.

V kapitole s názvem Vánoce je k poslechu zařazena píseň *Bim bam*. Cílem kapitoly je seznámit žáky s vánoční hudbou různých žánrů, zazpívat vánoční koledy.

Nejprve si žáci poslechnou skladbu Benjamin Brittena *Chvála koled (This Little Babe)*, potom následuje poslech písně *Bim bam* v podání Spiritual kvintetu. Obě skladby žáci porovnávají. Pokud se píseň bude žákům líbit, mohou si ji zazpívat podle notového zápisu, který je na konci učebnice, kde jsou písně pro pilné zpěváky.

Názor autorky práce: Zastoupení populární písně v této učebnici je téměř stejné jako ve 4. ročníku. V tomto ohledu hodnotím učebnici negativně. Žáci v 5. ročníku již mají

poměrně velký přehled o populárních písních našich i zahraničních interpretů, a to především díky médiím, které jí věnují značný prostor. Do hodin hudební výchovy bychom měli vybírat písně kvalitní, věku žáků přiměřené jak po stránce hudební tak i textové. Domnívám se, že písně zařazené do učebnice u žáků zájem nevzbudí, nejsou nijak výrazné ani veselé. Nemyslím si, že právě J. Hutka a V. Redl jsou interpreti u žáků oblíbení. Volila bych písně veselejší a od známějších interpretů.

Naopak kladně hodnotím výběr písní určených k poslechu. Všechny tři jsou vhodnou ukázkou v daném tématu.

Návrh dalších populárních písní: *Hvězda na vrbě* (K. Mareš, J. Štáidl), *Pár havraních copánků* (V. Matson a E. Presley, Z. Vavřín). Přestože tyto písně žáci za populární považovat nebudou, do výuky bych je zařadila, protože jsou to písně kvalitní, žákům přiměřené po hudební stránce i po stránce textové a patří do „pokladnice“ české populární písně. *Tři oříšky* (K. Svoboda, V. Kočandrle), *Zamilovaný princ* (L. Hrna, P. Wagner), *A pohádka je konec* (O. Soukup, G. Osvaldová), *Čmelák* (V. Bláha, Divokej Bill). Naopak tyto písně budou pro žáky zajímavější, zpívají je naši přední interpreti, jako L. Bílá, K. Střihavka nebo T. Klus. Texty jsou přiměřené věku, avšak melodicky jsou některé z nich obtížnější.

4 METODICKÉ NÁMĚTY NA VYUČOVACÍ HODINY

Tato kapitola obsahuje rozpracované přípravy na hodiny hudební výchovy. Zařazené populární písně jsou z vlastní praxe, které se osvědčily, a které si žáci oblíbili. Každou hodinu budu strukturovat stejným způsobem a to tak, že uvedu cíl hodiny, pomůcky potřebné k výuce, mezipředmětové vztahy a jednotlivé fáze hodiny, které jsou běžně užívané. Návčik písní je prováděn imitační metodou s grafickým názorem. Přípravy jsou koncipovány na celou vyučovací hodinu. Na konec každé přípravy bude připojena vlastní reflexe.

Další součástí jsou návrhy pracovních listů s uplatněním poslechu populárních písní. Pracovní listy nejsou určeny k seznámení s novým učivem, ale mají sloužit k písemnému procvičování či opakování získaných vědomostí.

Poslední část obsahuje rozpracované náměty na pohybové a taneční ztvárnění populárních písní. Do práce jsem zařadila ty písně, které byly ověřené v praxi, a které si žáci oblíbili.

4.1 PŘÍPRAVY NA VYUČOVÁNÍ ZAMĚŘENÉ NA VOKÁLNÍ ČINNOSTI.

Vzorová příprava na hodinu HV v 1. ročníku

Název písně: *Káča našla ptáče* (J. Uhlíř, Z. Svěrák)³⁴

Cíl hodiny:

- Žák zazpívá dle svých dispozic intonačně čistě a rytmicky přesně
- Žák si osvojí nově nacvičovanou píseň
- Žák umí vyjádřit znějící hudbu pohybem

Pomůcky: obrázky zvířat, text písně s notovým záznamem (viz. příloha č. 1), rytmické nástroje

Metoda návčiku: metoda imitace

Mezipředmětové vztahy: prvouka, pracovní výchova

³⁴ UHLÍŘ, Jaroslav a Zdeněk SVĚRÁK. *Zpěvník: [největší hity]*. 1. vyd. Praha: Fragment, 2008, 122 s. Zpěvníky. ISBN 978-802-5306-666.

1. Úvod hodiny

Časová dotace: 4 minuty

Vymezení učiva: Motivace - hudební hádanky, Poznej písničku.

Edukační cíle: Žáci se zklidní a jsou připraveni na práci. Poznat píseň na základě poslechu melodie.

Učební úkoly a činnosti: Poznáš, o jakém zvířeti se v písni zpívá? Z nabízených obrázků žák vybere zvíře, o kterém se v písni zpívá a připevní jej na tabuli. Hrané ukázky: *Pásla ovečky, Vyletěla holubička, Kočka leze dírou, Běží liška k Táboru.*

Metody a formy: Kolektivní aktivita, hra.

2. Hlavní část hodiny

a) dechové cvičení

Časová dotace: 2 minuty

Vymezení učiva: Dechové cvičení, na louce bzučí včely.

Edukační cíle: Příprava na zpěv. Uvolnění, správné držení těla, správný postoj, nácvik nádechu a výdechu.

Učební úkoly a činnosti: Představte si, že odpočíváte na rozkvetlé louce a slyšíte bzučet včely. Nejprve jsou včely daleko, bzučíme slabě - piano. Potom ale přiletly blíž a už je slyšíme o něco silněji - mezzoforte, a když přiletí až k nám, slyšíme je nejvíce, bzučíme silně – forte.

Metody a formy: Kolektivní aktivita.

b) rozezpívání

Časová dotace: 3 minuty

Vymezení učiva: Rozezpívání pomocí zvuků.

Edukační cíle: Procvičení hlasového aparátu, uvolnění a správné využití dechu.

Učební úkoly a činnosti: Dnes jsme se setkali s mnoha zvířaty, každé z nich vydává různé zvuky. Kočka mňau, pes haf, výr houká. Zvířata zpívají na slabiky mňau, hů, haf – f¹ f¹ a¹ a¹ h¹ a¹. (takt z písně)

Metody a formy: Kolektivní řízená aktivita.

c) rytmizace

Časová dotace: 4 minuty

Vymezení učiva: Rytmizace básně Káčátka.

Edukační cíle: Nácvik rytmického doprovodu na rytmické nástroje.

Učební úkoly a činnosti: Báseň: Káčátka se batolí, to jdou asi do školy. Na zeleném trávníčku, jdou se učit písničku.

Metody a formy: Kolektivní aktivita.

d) poslech písně

Časová dotace: 3 minuty

Vymezení učiva: Poslech písně *Káča našla ptáče* v podání učitele.

Edukační cíle: Pozorný poslech, vnímat text písně.

Učební úkoly a činnosti: Pozorně poslouchej píseň.

Metody a formy: Kolektivní aktivita.

e) rozhovor o písni

Časová dotace: 2 minuty

Vymezení učiva: Rozhovor o písni.

Edukační cíle: Určit charakteristické znaky písně.

Učební úkoly a činnosti: Jaká je píseň, pomalá či rychlá, smutná či veselá, je legrační? Opakuje se v písni něco?

Metody a formy: Kolektivní aktivita, rozhovor.

f) nácvik a pokračování v rozhovoru

Časová dotace: 15 minut

Vymezení učiva: Vlastní nácvik písně.

Edukační cíle: Zazpívat píseň s doprovodem intonačně čistě.

Učební úkoly a činnosti: Učitel zpívá, žáci opakují (sólista – sbor). Nacvičujeme po částech. Po nacvičení se žáků můžeme zeptat, jaké mládě by mohli v přírodě ještě najít bez rodičů. Stalo se vám už něco takového, a jak jste se zachovali?

Metody a formy: Kolektivní aktivita, rozhovor.

g) návrat k písni

Časová dotace: 12 minut

Vymezení učiva: Zpěv písně, improvizace pohybového doprovodu dle učitele.

Edukační cíle: Zazpívat intonačně čistě, zřetelně vyslovovat.

Učební úkoly a činnosti: Vytvoříme pohybový doprovod. Učitel ukazuje, žáci opakují. Na slova: promoklé a pláče – překřížené ruce na hrudi, nikomu jinému – pokrčené, zvednuté ruce a otáčení dlaněmi, vrátí k rodině – zvedají ptáče do hnízda, našel výra – ukazují krouživými pohyby velké oči, kdy má létat – pažemi naznačit létání, a kdy spát – položit hlavu stranou na dlaně.

Metody a formy: Kolektivní aktivita.

3. Závěr hodiny

Časová dotace: 1 minuta

Vymezení učiva: Shrnutí učiva, hodnocení.

Edukační cíle: Shrnutí toho, co žáci v hodině zvládli.

Učební úkoly a činnosti: Učitel žáky pochválí za práci.

Metody a formy: Kolektivní aktivita, rozhovor.

Reflexe: Hodina jako celek žáky zaujala. Na hádanky v úvodu hodiny reagovali dobře, hudební hádanky poznali téměř ihned. Samotný nácvik písně probíhal také bez problémů, žáci se střídali v sólovém zpěvu. Text písně je jednoduchý, žáci si ho snadno zapamatovali. Při nácviku pohybového doprovodu byli aktivní.

Nedařilo se správné dýchání ve stoje, žáci zvedali ramena, a proto byla změněna poloha. Žáci se položili na koberec. Dále se nedařilo postupné zesilování zvuku včel. Bylo třeba žákům rukou naznačit postup zesilování a zeslabování.

Vzorová příprava na hodinu HV ve 2. ročníku

Název písně: *Ryba z Havaje* (Z. Jandová)³⁵

Cíl hodiny:

- Žák zazpívá dle svých dispozic intonačně čistě a rytmicky přesně
- Žák si osvojí nově nacvičovanou píseň
- Žák umí vyjádřit znějící hudbu pohybem

Pomůcky: interaktivní tabule, větrníky, text písně s notovým záznamem (viz. příloha č. 1)

Metoda nácviku: metoda imitace s grafickým názorem

Mezipředmětové vztahy: prvouka, výtvarná výchova

1. Úvod hodiny

Časová dotace: 3 minuty

Vymezení učiva: Motivace, hra Co je to?

Edukační cíle: Žáci se zklidní a jsou připraveni na práci.

Učební úkoly a činnosti: Na interaktivní tabuli je ukryt obrázek. Obrázek se bude odkrývat po částech až do doby, kdy žáci poznají, že jde o rybu. Učitel odkryje

³⁵ JANDOVÁ, Zora. *Ryba z Havaje, aneb, Humu-humu-nuku-nuku-apua-a: zpěvník k známým písničkám a další povídání o zvířátkách*. 2. vyd. Praha: Mladá fronta, 2013, 1 zpěvník (76 s.). ISBN 978-80-204-3146-2.

i název ryby (ostenec Picasův) a žáky seznámí s pojmenováním, které používají lidé na Havaji. (Humu humu nuku nuku apua'a.

Metody a formy: Kolektivní aktivita, hra.

2. Hlavní část hodiny

a) dechové cvičení

Časová dotace: 2 minuty

Vymezení učiva: Dechové cvičení, foukání na větrník.

Edukační cíle: Příprava na zpěv. Uvolnění, správné držení těla, správný postoj, nácvik nádechu a výdechu.

Učební úkoly a činnosti: I na Havaji fouká vítr, který nám pomůže rozpohybovat větrník.

Metody a formy: Kolektivní aktivita.

b) rozezpívání

Časová dotace: 4 minuty

Vymezení učiva: Rozezpívání na jméno ryby – Humu humu nuku nuku apua'a.

Edukační cíle: Procvičení hlasového aparátu, uvolnění a správné využití dechu.

Učební úkoly a činnosti: Nyní se naučíme správně vyslovovat jméno ryby z Havaje.

Humu humu nuku nuku apua'a – d¹ d¹ g¹ g¹ f¹ e¹ f¹ f¹ e¹ f¹ e¹ d¹. (úryvek z písně)

Metody a formy: Kolektivní řízená aktivita.

c) rytmizace

Časová dotace: 5 minut

Vymezení učiva: Rytmizace básně O rybě.

Edukační cíle: Nácvik rytmického doprovodu pomocí hry na tělo.

Učební úkoly a činnosti: Báseň: Povídala rybě ryba, že moc mluvit, to je chyba.

Ryba rybě řekla na to, že být zticha, to je zlato. A v tom byla chyba celá, jedna druhou neslyšela. Žáky rozdělíme na tři skupiny: 1. skupina první verš tleská, 2. skupina druhý verš dupe, 3. skupina třetí verš pleská. Obměna: použijeme rytmické nástroje.

Metody a formy: Kolektivní, skupinová aktivita.

d) poslech písně

Časová dotace: 3 minuty

Vymezení učiva: Poslech písně *Ryba z Havaje* v podání učitele.

Edukační cíle: Pozorný poslech, vnímat text písně.

Učební úkoly a činnosti: Pozorně poslouchej melodii i text písně.

Metody a formy: Kolektivní aktivita.

e) rozhovor o písni

Časová dotace: 2 minuty

Vymezení učiva: Rozhovor o písni.

Edukační cíle: Určit charakteristické znaky písně.

Učební úkoly a činnosti: Jaká je píseň, pomalá či rychlá, smutná či veselá, je legrační? Jak vypadá ryba z Havaje?

Metody a formy: Kolektivní aktivita, rozhovor.

f) nácvik a pokračování v rozhovoru

Časová dotace: 15 minut

Vymezení učiva: Vlastní nácvik písně.

Edukační cíle: Zazpívat píseň s doprovodem intonačně čistě.

Učební úkoly a činnosti: Píseň nacvičíme po částech, nejprve 1. sloku s refrénem (ten žáci znají z rozezpívání). 1. sloku zopakujeme ještě jednou a navážeme sloku další, potom to samé s poslední slokou. Až se dozpívá, učitel se zeptá: Proč se ryba jmenuje právě „ostenec Picasův“? Možné vysvětlení: ostenec – ryba má ostrý trn, Picasův – podle malíře, který měl rád barvy.

Metody a formy: Kolektivní aktivita, rozhovor.

g) návrat k písni

Časová dotace: 10 minut

Vymezení učiva: Zpěv písně, improvizace pohybového doprovodu.

Edukační cíle: Zazpívat intonačně čistě, zřetelně vyslovovat. Vystihnout tempo písně pohybem.

Učební úkoly a činnosti: Pokus se vytvořit pohybový doprovod k písni.

Metody a formy: Kolektivní aktivita, individuální taneční ztvárnění.

3. Závěr hodiny

Časová dotace: 1 minuta

Vymezení učiva: Shrnutí učiva, hodnocení, zadání úkolu.

Edukační cíle: Shrnutí toho, co žáci v hodině zvládli.

Učební úkoly a činnosti: V dnešní písni jsme zpívali o rybě, která v našich vodách nežije. V přírodovědě si ještě o rybách budeme povídat a ve výtvarné výchově budeme malovat ryby, které bychom mohli vidět v mořích a oceánech a možná i tu z Havaje. Učitel žáky pochválí za práci a za taneční ztvárnění písně.

Metody a formy: Kolektivní aktivita, rozhovor.

Reflexe: Úvod hodiny žáky zaujal, překvapil je název ryby, který pro ně byl legrační. Zaujal je natolik, že si ho chtěl každý vyzkoušet vyslovit. Dechové cvičení nečinilo žádné problémy, v rozezpívání měli někteří žáci problém s dýcháním, nadechovali se uprostřed jména ryby. Při samotném zpěvu byly problematické sextové skoky. Pro příště bych tento sextový skok zařadila do rozezpívání. Pro dostatečné upevnění této problémové části bude potřeba zopakovat píseň v několika dalších hodinách, popřípadě si žáci mohou zazpívat při výtvarné výchově při malbě ryby z Havaje.

Vzorová příprava na hodinu HV ve 3. ročníku

Název písně: *Kdybys byla vlaštovkou* (J. Uhlíř. Z. Svěrák)³⁶

Cíl hodiny:

- Žák zazpívá dle svých dispozic intonačně čistě a rytmicky přesně známou píseň
- Žák si osvojí nově nacvičovanou píseň

Pomůcky: Rytmické hudební nástroje, obrázky hudebních nástrojů, text písně s notovým záznamem (viz. příloha č. 1)

Metoda nácviku: metoda imitace s grafickým názorem

Mezipředmětové vztahy: prvouka – ptáci, pracovní činnosti – vlaštovka, kašírování

1. Úvod hodiny

Časová dotace: 5 minut

Vymezení učiva: Motivace - luštění křížovky.

Edukační cíle: Žáci se zklidní a jsou připraveni na práci. Poznat píseň na základě poslechu melodie.

Učební úkoly a činnosti: V tajence je ukryto slovo z názvu písně, kterou se dnes budeme učit. Tajenka: vlaštovka. Otázky k tajence: 1. Jak se nazývá hudební nástroj na obrázku (klavír); 2. Jak se nazývá pauza v notovém písmu (pomlka); 3. Jak se jmenuje hudební nástroj na obrázku (triangl); 4. písmeno Š je doplněné; 5. Jak se nazývá zvuk, který vychází z hudebního nástroje (tón); 6. Jak se nazývá značka pro tón (nota); 7. Jak se nazývá klíč na začátku notové osnovy (houslový); 8. Jak se nazývá hudební nástroj na obrázku (kytara); 9. Jak říkáme zvláštní

³⁶ UHLÍŘ, Jaroslav a Zdeněk SVĚRÁK. *Zpěvník: [největší hity]*. 1. vyd. Praha: Fragment, 2008, 122 s. Zpěvníky. ISBN 978-802-5306-666.

vánoční písní (koleda). Kdo uhádne název písně? Dále budeme hledat další písničky, v kterých se zpívá o ptáčkovi (*Vyletěla holubička, Čížečku, čížečku, Prší, prší, V zahradě na hrušce ...*).

Metody a formy: Kolektivní aktivita, hra.

2. Hlavní část hodiny

a) dechové cvičení

Časová dotace: 3 minuty

Vymezení učiva: Dechové cvičení, řekni co nejvíce na jedno nadechnutí.

Edukační cíle: Příprava na zpěv. Uvolnění, správné držení těla, správný postoj, nácvik nádechu a výdechu.

Učební úkoly a činnosti: Správně se nadechni a říkej báseň: Voře, voře Jan, přiletělo k němu hejno vran. První praví, dobře voře, druhá praví, nedobře voře, třetí praví, dobře voře, čtvrtá praví, nedobře voře atd. Při básni budeme stát, komu dojde dech, posadí se.

Metody a formy: Kolektivní činnost.

b) rozezpívání

Časová dotace: 3 minuty

Vymezení učiva: Rozezpívání, slabika ku - ku

Edukační cíle: Procvičení hlasového aparátu, uvolnění a správné využití dechu.

Učební úkoly a činnosti: Kukačka i jiní ptáčci jsou velmi dobří muzikanti. Kukačku jste určitě všichni slyšely. Často kuká nepřetržitě, někdy se na chvíli odmlčí, udělá pauzu. Zkusíme to jako kukačka: ku-ku ku-ku, ku-ku pomlka.

Metody a formy: Kolektivní aktivita.

c) rytmizace

Časová dotace: 4 minuty

Vymezení učiva: Rytmizace, hra Na papouškování.

Edukační cíle: Nácvik rytmického doprovodu pomocí hry na tělo nebo rytmických hudebních nástrojů.

Učební úkoly a činnosti: Žáky rozdělíme do skupin. Každý z první skupiny si připraví dvouslabičné jméno některého opeřence, druhá skupina tříslabičná jména. Jména říkáme jedno za druhým. Nejprve žák zopakuje jméno opeřence po předchozím žákovi, potom své. Slova na sebe musí plynule navazovat. Jména opeřenců doprovázíme hrou na tělo.

Metody a formy: Kolektivní a skupinová aktivita.

d) poslech písně

Časová dotace: 3 minuty

Vymezení učiva: Poslech písně *Kdybys byla vlaštovkou* v podání učitele.

Edukační cíle: Pozorný poslech.

Učební úkoly a činnosti: Pozorně poslouchej melodii i text písně.

Metody a formy: Kolektivní aktivita.

e) rozhovor o písni

Časová dotace: 2 minuty

Vymezení učiva: Rozhovor o písni.

Edukační cíle: Určit charakteristické znaky písně.

Učební úkoly a činnosti: Jaká je píseň, pomalá či rychlá, smutná či veselá, je legrační? O kom nebo o čem se v písni zpívá?

Metody a formy: Kolektivní aktivita, rozhovor.

f) nácvik a pokračování v rozhovoru

Časová dotace: 13 minut

Vymezení učiva: Vlastní nácvik písně.

Edukační cíle: Zazpívat píseň s doprovodem intonačně čistě.

Učební úkoly a činnosti: Píseň nacvičíme po částech, nejprve první sloku, potom druhou. Vždy opakujeme. Po nacvičení se učitel zeptá, jestli by se dalo na píseň tancovat. Pokusí se o to někdo?

Metody a formy: Kolektivní aktivita, rozhovor.

g) návrat k písni

Časová dotace: 10 minut

Vymezení učiva: Zpěv písně, nakreslit obrázek k písni.

Edukační cíle: Zazpívat intonačně čistě, zřetelně vyslovovat.

Učební úkoly a činnosti: Pokus se během zpěvu písně nakreslit obrázek k písni.

Metody a formy: Kolektivní aktivita, individuální výtvarné ztvárnění písně.

3. Závěr hodiny

Časová dotace: 2 minuty

Vymezení učiva: Shrnutí učiva, hodnocení, zadání úkolu.

Edukační cíle: Shrnutí toho, co žáci v hodině zvládli.

Učební úkoly a činnosti: Učitel žáky pochválí za práci v hodině, ocení žáky, kteří se pokusili píseň vyjádřit pohybem. Vystaví se obrázky.

Metody a formy: Kolektivní aktivita, rozhovor.

Reflexe: Tajenka v úvodu hodiny byla vyluštna bez problémů. Velký ohlas přineslo dechové cvičení. Cvičení se několikrát opakovalo. Některé děti bylo nutné pohlídat při nádechu. Rozezpívání nečinilo žádné problémy. Při rytmizaci ve hře Na papouškování docházelo k pauzám, slova na sebe nenavazovala plynule a někteří žáci zapomínali předchozí slovo. Pro plynulé navazování jsem tedy vyzkoušela rytmizaci stejných slov (maličká kukačka), aby žáci dlouho nepřemýšleli nad předcházejícím slovem a následně nad svým. Pauzy už po této změně nebyly tak časté. Při samotném nácviku písně se ukázaly jako problematické poslední takty písně, kde na konci jednoho taktu a na začátku dalšího taktu je pomlka. Žáci neodhadli správný nástup.

Vzorová příprava na hodinu HV ve 4. ročníku

Název písně: *Světové Vánoce* (J. Uhlíř, Z. Svěrák)³⁷

Cíl hodiny:

- Žák zazpívá dle svých dispozic intonačně čistě a rytmicky přesně známou píseň
- Žák si osvojí nově nacvičovanou píseň

Pomůcky: Rytmické hudební nástroje, text písně s notovým záznamem (viz. příloha č. 1)

Metoda nácviku: metoda imitace s grafickým názorem

Mezipředmětové vztahy: anglický jazyk, vlastivěda

1) Úvod hodiny

Časová dotace: 2 minuty

Vymezení učiva: Motivační rozhovor na téma Vánoce.

Edukační cíle: Žáci se zklidní a jsou připraveni na práci.

Učební úkoly a činnosti: Žáci říkají, které zvyky a tradice dodržují v rodině. Učitel se ptá, jestli někdo ví, jak se Vánoce slaví v jiných zemích, zadá otázku. Dovedeš si představit, jak slaví Vánoce například Eskymáci nebo Indiáni? Poté žáky seznámí s programem hodiny. J. Uhlíř a Z. Svěrák složili legrační píseň *Světové Vánoce* a my se ji dnes naučíme.

Metody a formy: Kolektivní aktivita, řízený rozhovor.

2) Hlavní část hodiny

³⁷ UHLÍŘ, Jaroslav a Zdeněk SVĚRÁK. *Zpěvník: [největší hity]*. 1. vyd. Praha: Fragment, 2008, 122 s. Zpěvníky. ISBN 978-802-5306-666.

a) dechové cvičení

Časová dotace: 2 minuty

Vymezení učiva: Dechové cvičení, foukání do sněhových vloček.

Edukační cíle: Příprava na zpěv. Uvolnění, správné držení těla, správný postoj, nácvik nádechu a výdechu.

Učební úkoly a činnosti: Je krásný vánoční den a venku padá sníh. Z nebe se snášejí velké vločky, do kterých budeme foukat, aby nedopadly na zem a roztály. Žáci mají papírovou vločku zavěšenou na nitce a foukají na ní. Učitel kontroluje správný nádech a výdech.

Metody a formy: Kolektivní aktivita.

b) rozezpívání

Časová dotace: 3 minuty

Vymezení učiva: Rozezpívání na slova: To je krásný zimní den.

Edukační cíle: Procvičení hlasového aparátu, uvolnění a správné využití dechu.

Učební úkoly a činnosti: Přestal padat sníh, všechny vločky jsme rozfoukali a začalo svítit sluníčko. My máme dobrou náladu a tak si zpíváme: To je krásný zimní den, c¹ e¹ g¹ e¹ f¹ d¹ c¹. Učitel dbá na správný postoj a vedení tónu a dechu.

Metody a formy: Kolektivní řízená aktivita.

c) rytmizace

Časová dotace: 5 minut

Vymezení učiva: Rytmizace básně Eskymáci.

Edukační cíle: Nácvik rytmického doprovodu pomocí hry na tělo.

Učební úkoly a činnosti: Báseň: Eskymáci to jsou máci, ti nemají žádnou práci. Sundají si holinky, dávají si pusinky. Zahrajeme si hru Na ozvěnu. Učitel vytvoří rytmický doprovod, žáci opakují. Učitel předá štafetu, žák vytvoří doprovod, jiný žák zopakuje. Využijeme tleskání, pleskání a dupání.

Metody a formy: Kolektivní aktivita, didaktická hra.

d) poslech písně

Časová dotace: 4 minuty

Vymezení učiva: Poslech písně *Světové Vánoce* v podání učitele.

Edukační cíle: Pozorný poslech, vnímat text písně.

Učební úkoly a činnosti: Pozorně poslouchej text.

Metody a formy: Kolektivní aktivita.

e) rozhovor o písni

Časová dotace: 2 minuty

Vymezení učiva: Rozhovor o písni.

Edukační cíle: Určit charakteristické znaky písně.

Učební úkoly a činnosti: Jaká je píseň, pomalá či rychlá, smutná či veselá? Která část písně se ti nejvíce líbila? Co je v písni zvláštní? (do písně je vloženo mluvené slovo) Je píseň legrační? Je opravdu vánoční?

Metody a formy: Kolektivní aktivita, rozhovor.

f) nácvik písně a pokračování v rozhovoru

Časová dotace: 15 minut

Vymezení učiva: Vlastní nácvik písně.

Edukační cíle: Zazpívat píseň s doprovodem intonačně čistě.

Učební úkoly a činnosti: Posadíme se rovně. Dnes nacvičíme pouze část písně, protože je velice dlouhá. Sledujte notový záznam a text, a pokuste se zpívat společně se mnou. První tři sloky zopakujeme. Po nácviku pokračování v rozhovoru, jak si představuješ Eskymáka, Indiána, Australana (kde žije, jak se obléká, kde bydlí...).

Metody a formy: Kolektivní aktivita, rozhovor.

g) návrat k písni

Časová dotace: 10 minut

Vymezení učiva: Zpěv písně ve skupinách, využit jednoduchého instrumentálního doprovodu.

Edukační cíle: Zazpívat intonačně čistě, zřetelně vyslovovat, vystihnout správný nástup.

Učební úkoly a činnosti: Píseň si zkusíme zazpívat ještě jednou. Rozdělíme se na sólisty a sbor. První sólista zpívá první sloku. Druhý sólista druhou sloku a sbor ji opakuje. Pak si vybereme vypravěče, který přečte vzkaz před další slokou. Zpěv sboristů bude doprovázen hrou na triangel.

Metody a formy: Kolektivní aktivita.

3. Závěr hodiny

Časová dotace: 2 minuty

Vymezení učiva: Shrnutí učiva, hodnocení, zadání úkolu.

Edukační cíle: Shrnutí toho, co žáci v hodině zvládli.

Učební úkoly a činnosti: Dnes jsme se naučili jenom část písně. Kdo chce, může se zbývajícím část naučit doma. Učitel žáky pochválí za práci a snahu a seznámí je

s dalšími úkoly. V anglickém jazyce se naučíme jednoduchou vánoční píseň a ve vlastivědě se podíváme, kde žijí Eskymáci a Indiáni.

Metody a formy: Kolektivní aktivita, rozhovor.

Reflexe: V úvodu hodiny, kdy si žáci měli představit Vánoce u Eskymáků, dokázali, že mají obrovskou fantazii. Dechové cvičení, rozezpívání i rytmizace proběhlo bez obtíží. Obtížné se ukázalo být spojení hudby s mluveným slovem, dodržet tempo tak, by slovo nezasáhlo do zpěvu. Po opakovaném zpěvu žáci vše zvládli. Píseň byla zařazena do programu vánoční besídky a sklidila veliký ohlas.

Vzorová příprava na hodinu HV v 5. ročníku

Název písně: *Cestu znám jen já* (J. Celba, I. Fischer)³⁸

Cíl hodiny:

- Žák zazpívá dle svých dispozic intonačně čistě a rytmicky přesně známou píseň
- Žák si osvojí nově nacvičovanou píseň
- Žák umí vyjádřit znějící hudbu pohybem

Pomůcky: CD, CD přehrávač, obrázky, text písně s notovým záznamem (viz. příloha č. 1)

Metoda nácviku: metoda imitace s grafickým názorem

Mezipředmětové vztahy: český jazyk, výtvarná výchova

1) Úvod hodiny – motivace

Časová dotace: 6 minut

Vymezení učiva: Poslech písně *Cestu znám jen já* v podání K. Gotta.

Edukační cíle: Žáci se při poslechu zaměří na poznání pohádky.

Učební úkoly a činnosti: Poslouchej a přemýšlej, z které pohádky je tato píseň, a které pohádkové postavy v pohádce vystupují. Vzpomeň si na některý příběh?

Metody a formy: Kolektivní aktivita, řízený rozhovor.

2) Hlavní část hodiny

a) dechové cvičení

Časová dotace: 2 minuty

³⁸ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební výchova pro 5. ročník základní školy*. 2. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2005, 135 s. ISBN 80-723-5295-4.

Vymezení učiva: Foukání do dlaní, foukání na slabiku fi.

Edukační cíle: Příprava na zpěv. Uvolnění, správné držení těla, správný postoj, nácvik nádechu a výdechu.

Učební úkoly a činnosti: Představ si, že začal foukat slabý větřík, potom zesiloval a nakonec byl tak silný, že chaloupku rozbořil. Hra na vítr: Postavíme se a hezky se nadechneme nosem, ústa jsou zavřená a potom začneme foukat, nejprve jako slabý větřík (slabě), potom jako silnější větřík (znovu se nadechneme a foukáme silněji), a na konec jako velký vítr (opět nádech a foukáme nejsilněji).

Metody a formy: Kolektivní aktivita, vypravování, rozhovor.

b) rozezpívání

Časová dotace: 3 minuty

Vymezení učiva: Rozezpívání na slabiky slov ví-tr a fou-ká v rozsahu c¹ až g¹, vzestupně i sestupně i v jiných tóninách.

Edukační cíle: Procvičení hlasového aparátu, uvolnění a správné využití dechu. Příprava na zpěv.

Učební úkoly a činnosti: Vítr stále fouká a v pohádce začal i zpívat. Zpívá: vítr fouká. Pokusíme se ten vítr napodobit. Rozezpívání: c¹ e¹ g¹ c² g¹ e¹ c¹ na slabiky ví-ví-ví-ví-tr-fou-ká. Budeme pokračovat i do vyšších poloh.

Metody a formy: Kolektivní aktivita.

c) rytmizace

Časová dotace: 5 minut

Vymezení učiva: Rytmizace básně Vítr fouká.

Edukační cíle: Nácvik rytmického doprovodu pomocí hry na tělo a rytmických hudebních nástrojů Orffova instrumentáře.

Učební úkoly a činnosti: Báseň: Vítr fičí, silně fouká, až se vlní celá louka. Nesmíte se větru bát, pojd'te loukou probíhat. Použijeme ozvučná dřívka (každá osminová), prstové činelky (každá čtvrt'ová), triangl (každá půlová). Zbývající žáci mohou vytleskávat čtvrt'ové doby dvěma prsty do dlaně nebo (pokud zvládají) luskat.

Metody a formy: Individuální hra na rytmické nástroje, skupinová aktivita.

d) poslech písně, zpěv učitele

Časová dotace: 3 minuty

Vymezení učiva: Poslech písně v podání učitele.

Edukační cíle: Poslech písně se sledováním textu a notového zápisu písně v učebnici.

Učební úkoly a činnosti: Otevřete si učebnice a během poslechu vnímejte tempo a charakter písně.

Metody a formy: Kolektivní aktivita.

e) rozhovor o písni

Časová dotace: 3 minuty

Vymezení učiva: Rozhovor o písni.

Edukační cíle: Vyjádřit svůj pocit z písně.

Učební úkoly a činnosti: Jak se ti píseň líbila? Co bys dokázal o písni říci? Žáci dostanou hádanku: Víte, v jaké písničce se také zpívá o Křemílkovi a Vochomůrkovi? Mohou dostat i nápovědu, učitel zazpívá melodii písně *Večerníček*.

Metody a formy: Kolektivní aktivita, rozhovor, individuální výpovědi žáků.

f) nácvik

Časová dotace: 8 minut

Vymezení učiva: Vlastní nácvik písně *Cestu znám jen já*.

Edukační cíle: Zazpívat píseň s doprovodem intonačně čistě.

Učební úkoly a činnosti: Postavíme se nebo posadíme se rovně. Nácvik provádíme po částech, prvně 1. - 16. takt, kde je melodie stejná, potom 17. – 24. takt. Hra „Na ozvěnu“, učitel zazpívá, žáci opakuji. Po druhé už zpívají celou píseň s učitelem.

Metody a formy: Kolektivní aktivita.

g) pohybový doprovod

Časová dotace: 8 minut

Vymezení učiva: Druhý poslech písně z CD a její pohybový doprovod

Edukační cíle: Vymyslet pohybový, rytmicky vhodný doprovod k písni.

Učební úkoly a činnosti: Ještě jednou se zaposloucháme do písně a pokusíme se vymyslet pohybový doprovod k písni. Poté žáci předvedou své pohybové doprovody. Náměty dětí společně zhodnotíme a oceníme.

Metody a formy: Skupinová aktivita, kolektivní hodnocení

h) návrat k písni

Časová dotace: 5 min

Vymezení učiva: Opakování nacvičené písně

Edukační cíle: Zazpívat píseň s předehrou, dohrou a hudebním doprovodem.

Učební úkoly a činnosti: Rozdělíme se do skupin: 1. skupina – instrumentální doprovod a zpěv, 2. skupina pohybový doprovod, 3. skupina zpěv.

Metody a formy: Skupinová práce.

3. Závěr hodiny

Časová dotace: 2 minuty

Vymezení učiva: Shrnutí, zhodnocení

Edukační cíle: Shrnutí toho, co žáci v hodině zvládli.

Učební úkoly a činnosti: Učitel žáky pochválí za to, co zvládli a seznámí je s úkolem do výtvarné výchovy a českého jazyka. Ve výtvarné výchově kresba pařezové chaloupky dle své představy a v českém jazyce čtení pohádky a dramatizace.

Metody a formy: Kolektivní aktivita, rozhovor.

Reflexe: Návčik písničky nečinil velké problémy stejně jako ostatní části hodiny. Písnička je krátká, text je srozumitelný a nenáročný. Před návčikem písničky byli žáci rozezpíváni do vyšší hlasové polohy. Obtížná místa s velkým intervalovým skokem byla procvičena v pomalém tempu a cvičně nižší poloze. Tato místa byla několikrát zopakována. S pohybovým vyjádřením hudby je možno žákům pomoci.

4.2 NÁVRH PRACOVNÍCH LISTŮ S UPLATNĚNÍM POSLECHU POPULÁRNÍCH PÍSNÍ

Populární písně nejsou primárně určeny k poslechu, i přesto si myslím, že je lze k poslechu využít. K tomuto účelu jsem vytvořila pracovní listy k písemnému procvičování, které je možno využít do závěrečné části vyučovací hodiny. K poslechu byly vybírány písně melodicky zajímavé a textem přiměřené věku žáků. Úkoly jsou koncipovány co nejsrozumitelnější formou. Na základě poslechu žáci zaškrťávají správné odpovědi z daných možností, odpovídají na otázky nebo se orientují v notovém zápisu písně. Některé úkoly plní žáci zábavnou formou, např. vybarvováním obrázků nebo doplňováním křížovek s tajenkou. Cílem pracovních listů je snaha o rozvoj představivosti žáka a jeho vlastní kreativity. Pro každý pracovní list je vytvořen metodický pokyn pro učitele obsahující cíle dané hodiny, přibližnou časovou dotaci a jednoduché instrukce k jednotlivým úkolům. Na konec pracovního listu bude připojena vlastní reflexe.

Do této kapitoly je zařazena ukázka několika pracovních listů. Další pracovní listy jsou zpracovány s podobným záměrem a jsou součástí přílohy č. 2.

Pracovní list určený pro 1. třídu

Název písně: *O šípkových růžích* (K. Svoboda, Z. Borovec)³⁹

Časová náročnost: 25 minut

Cíle:

- žák umí určit tempo písně
- žák je schopen rozeznat pohyb melodie
- žák vybere hudební nástroj vhodný jako doprovod k písni, své rozhodnutí vysvětlí

Metodické pokyny:

Tento pracovní list je zaměřen na poslech a rozbor populární písně *O šípkových růžích*, konkrétně na vnímání tempa, melodie a textu písně. V 1. ročníku se žáci začínají učit číst, a proto jsou v pracovním listu využity převážně obrázky. Před vlastním poslechem písně je vhodné s žáky zodpovědět několik otázek.

Otázky: Jak můžeme písně zazpívat?

U které písně melodie stoupá, klesá?

³⁹ dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=KyNVYwhzJUM>

Jaké hudební nástroje znáte a hrají rodiče nebo někdo z rodiny na nějaký z nich?

Úkol č. 1

Poslechová ukázka *O šípkových růžích* (zpěv H. Vondráčková). Žáci z nabízených obrázků vyberou a vybarví ten, který charakterizuje tempo písně. Na výběr mají dva obrázky: hlemýžď – pomalu, zajíc – rychle.

Úkol č. 2

Žáci si pozorně poslechnou píseň *O šípkových růžích* a vybarví obrázky, o kterých se v písni zpívá. Žáci vybírají z těchto obrázků: šípková růže, řeka, kůň, kočka, tulipán, slunce, šípek. Vybarvené by měly být tyto: šípková růže, řeka, kůň.

Úkol č. 3

Žáci mají k dispozici část notového záznamu a jejich úkolem je barevně vyznačit vzestupnou a sestupnou melodii.

Úkol č. 4

Žáci mají na výběr několik hudebních nástrojů, z nich vyberou takový, který je podle jejich názoru vhodný pro doprovod písně. Na výběr mají bubny, flétnu, basu, činely, harfu. Svůj výběr by měli zdůvodnit.

Úkol č. 5

Žáci znají pohádku *O šípkové Růžence* a nakreslí k této pohádce obrázek.

Pracovní list

1. Vybarvi zvířátko, které vyjadřuje v jakém tempu je píseň.

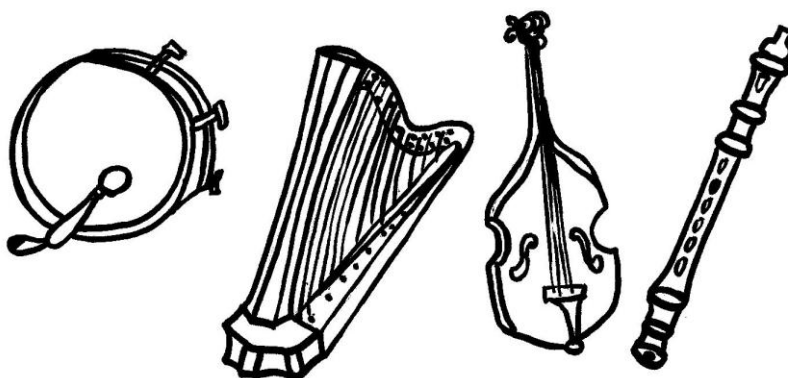
2. Vybarvi obrázky, o kterých se zpívá v písni.

3. Modrou barvou vyznač vzestupnou melodii a červenou barvou melodii sestupnou.

4. Který z hudebních nástrojů by byl vhodný pro doprovod písně? Hudební nástroj vybarvi.

5. Nakresli obrázek z pohádky, v níž se tato píseň zpívá.

Reflexe: Před samostatnou prací byli žáci seznámeni s úkoly, které jsou v pracovním listu. V úvodním rozhovoru byla na tabuli znázorněna vzestupná a sestupná melodie v podobě schodů. V rozhovoru o hudebních nástrojích prokázali žáci dostatečné znalosti. Pouze jeden žák ze třídy se učil hrát na zobcovou flétnu, z rodičů nikdo na hudební nástroj nehraje. Plnění jednotlivých úkolů nečinilo žádné obtíže.

Pracovní list určený pro 3. třídu

Název písně: *Trpasličí svatba* (J. Uhlíř, Z. Svěrák)⁴⁰

Časová náročnost: 20 minut

Cíle:

- Žák umí určit takt písně
- Žák dokáže zařadit hudební nástroje do skupin
- Žák umí číst v notovém zápisu, umí pojmenovat noty

Metodické pokyny:

Tento metodický list se zaměřuje na seznámení s hudební skupinou Plavci a jejím nástrojovým obsazením, vnímání textu písně a zopakování si získaných poznatků z hudební nauky – takt, stupnice. Jméno skupiny žákům neprozradíme před poslechem, ale až během práce, je to jeden z úkolů.

Úkol č. 1

Poslechová ukáзка *Trpasličí svatba* (zpívají Plavci). Po poslechu žáci rozliší sloku od refrénu a napíší, jakým slovem začíná refrén a jakým slovem začíná druhá sloka. (refrén začíná slovem protože, druhá sloka začíná slovem malou)

Úkol č. 2

Z notového záznamu žáci určí, v jakém taktu píseň je. Dále si mohou zopakovat, jaké další takty znají, jak se zapisují, popřípadě ukázat jak se taktují. (píseň je v čtyřčtvrtovém taktu)

Úkol č. 3

Bude vhodné hudební ukázkou žákům přehrát znovu. Žáci vyluští křížovku, jejíž tajenkou je název hudební skupiny, která píseň zpívá. (Plavci) Všechna slova do tajenky jsou obsažena v písni. (trpaslík, Šmudla, malá, svatba, srdci, jehličí)

⁴⁰ dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=oEMnHZpM95c>

Úkol č. 4

Před vypracováním tohoto úkolu s žáky zopakujeme názvy not, které již znají. V části notového zápisu pak barevně zakroužkují notu d¹.

Úkol č. 5

Žáci se seznámí s hudebními nástroji skupiny Plavci. Jednotlivé hudební nástroje se žáci pokusí zařadit do uvedených skupin hudebních nástrojů. (strunné – mandolína, banjo, kytara; smyčcové – housle, kontrabas; dechové – foukací harmonika)

Úkol č. 6

Při opakovaném poslechu se žáci zaměří na text písně a pokusí se najít název hudebního nástroje. (varhany - varhánky)

Pracovní list

1. Pozorně poslouchej píseň *Trpasličí svatba* a napiš, jakým slovem začíná druhá sloka a jakým slovem začíná refrén.

2. sloka

refrén

2. Napiš v jakém taktu píseň je.

3. Vylušti tajenku.

malý člověk

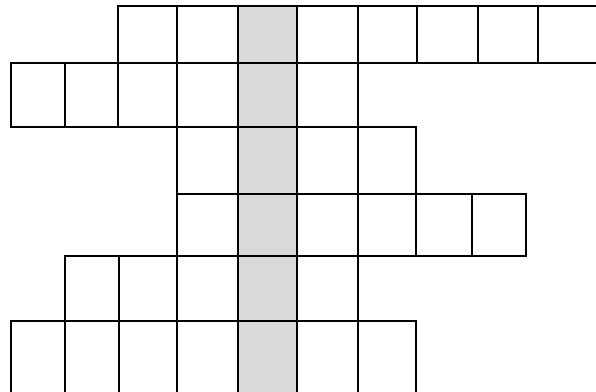
jméno trpaslíka

jaká je chatka v písni

žena se vdává, muž se žení

kde klíčí láska

zelená část smrku

Tajenka: _____

4. V notovém záznamu barevně zakroužkuj všechny noty d¹.

5. Napiš jednotlivé hudební nástroje do správné skupiny.

	mandolína		kytara	
		foukací harmonika		
kontrabas			banjo	
		housle		
strunné		smyčcové		dechové
_____		_____		_____
_____		_____		_____
_____		_____		_____

6. V písni se ukrývá název hudebního nástroje označovaného jako královský. Můžeme ho slyšet v chrámu či v kostele. Jak se nazývá?

Reflexe: Během hodiny si žáci zopakovali vše o taktu a o notách. Před samostatnou prací se seznámili s úkoly v pracovním listu. Hudební nahrávku poslouchali žáci několikrát, na začátku, při plnění třetího a šestého úkolu. Nejdelší čas byl zapotřebí u třetího úkolu, luštění tajenky. Někteří žáci vyplnili pracovní list bez chyb, jiní s drobnými chybami. Práce s touto písni se žákům líbila.

Pracovní list určený pro 5. třídu

Název písně: *Holky z naší školky* (K. Vágner, P. Žák)⁴¹

Časová náročnost: 20 minut

Cíle:

- Žák umí určit tempo, takt poslouchané populární písně
- Žák umí pojmenovat pomlky v notovém záznamu
- Žák umí přiřadit správný text k notovému zápisu
- Žák umí poznat píseň jednohlasou a vícehlasou

Metodické pokyny:

Tento pracovní list je zaměřen na určení charakteristických znaků poslouchané písně, na čtení z notového zápisu a vytvoření nového textu písně k stávající melodii písně. Před poslechem písně můžeme žákům položit otázky:

Která populární píseň se ti líbí a proč?

Kterého zpěváka – zpěvačku posloucháš nejvíce?

Které hudební nástroje nejčastěji v populárních písních slyšíme?

S žáky si také projdeme jednotlivé úkoly, aby věděli, na co se během poslechu mají zaměřit.

Úkol č. 1

Poslechová ukázka – *Holky z naší školky*

Žáci zakroužkují správnou odpověď z dvojice nabízených pojmů. (rychlá, jednohlasá, sólová, s instrumentálním doprovodem)

Úkol č. 2

Po poslechové ukázce se žáci pokusí určit formu písně, vyberou z nabízených možností.

Lze poslech písně zopakovat. (a, b, a, b; sloka – refrén – sloka – refrén)

Úkol č. 3

K dané ukázce notového zápisu vyberou odpovídající text písně.

Úkol č. 4

V uvedené části notového záznamu žáci určí typy pomlk. (čtvrt'ová, osminová, půlová)

Úkol č. 5

Žáci si zahrají na textaře a pokusí se v písni nahradit stávající jména za jiná tak, aby měla stejný počet slabik.

⁴¹ dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=G8XjALDNfng>

Reflexe: Práce žáky nejvíce zaujala při plnění posledního úkolu, kdy si hráli na textaře. Tvorba textu nebyla jednoduchá a tak tento úkol mohli plnit ve dvojicích. Protože s pracovním listem jsme pracovali na konci hodiny, nestihli jsme práci dokončit. Žáci tento úkol mohli dobrovolně dokončit doma a v další hodině zazpívat to, co složili.

4.3 POPULÁRNÍ PÍSEŇ JAKO NÁMĚT K HUDEBNĚ-POHYBOVÝM ČINNOSTEM

V současné koncepci hudební výchovy je velký důraz kladen na hudebně pohybové činnosti, které jsou jednou ze čtyř základních činností hudební výchovy. Mají velký vliv na vytváření kladného vztahu k tanci, na rozvoj rytmického cítění a spojení pohybu se znějící hudbou. Jak vyšlo z předchozích analýz učebnic, je malý počet populárních písní určeno k pohybovému a tanečnímu zpracování. Písně, které jsou zde uvedeny, se osvědčily v mé praxi. Lze je zařadit do kterékoliv fáze vyučovací hodiny a v kterémkoliv ročníku. Na konec každé přípravy bude připojena vlastní reflexe.

Název písně: *Pátá* (T. Hatch, J. Štaidl)⁴²

Cíle:

- Žák se při tanci umí zorientovat v prostoru
- Žák umí využít taneční kroky při pohybovém ztvárnění hudby

Popis:

1. sloka

- 1. takt:** šikmo pravou krok vpřed, levou pokrčit a přitáhnout špičku zezadu ke kolenu pravé nohy, šikmo levou krok vpřed, pravou pokrčit a přitáhnout špičku zezadu ke kolenu levé nohy
- 2. takt:** šikmo pravou krok vpřed, levou pokrčit a přitáhnout špičku zezadu ke kolenu pravé nohy, šikmo levou krok vpřed, pravou pokrčit a přitáhnout špičku zezadu ke kolenu levé nohy
- 3. takt:** dvakrát otočka o 360^0 za pravou rukou, ruce v upažení
- 4. takt:** mírný stoj rozkročný, ruce v týl, úklon vpravo, úklon vlevo
- 5. takt:** mírný stoj rozkročný, náznak psaní na tabuli pravou rukou
- 6. takt:** mírný stoj rozkročný, náznak psaní na tabuli levou rukou
- 7. takt:** otočit se o 90^0 vpravo, krok stranou vpravo a přísun, krok stranou vpravo a přísun, po celou dobu krčit rameny
- 8. takt:** otočit se o 180^0 za pravou rukou, krok stranou vpravo a přísun, krok stranou vpravo a přísun, po celou dobu krčit rameny

⁴²dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=HmBEWkUWoe8>

9. takt: otočit o 90^0 za pravou rukou, šikmo pravou krok vpřed, levou pokrčit a přitáhnout špičku zezadu ke kolenu pravé nohy, šikmo levou krok vpřed, pravou pokrčit a přitáhnout špičku zezadu ke kolenu levé nohy

10. takt: šikmo pravou krok vpřed, levou pokrčit a přitáhnout špičku zezadu ke kolenu pravé nohy, šikmo levou krok vpřed, pravou pokrčit a přitáhnout špičku zezadu ke kolenu levé nohy

11. takt: dvakrát otočka o 360^0 za pravou rukou, ruce v upažení

12. takt: mírný stoj rozkročný, ruce v týl, úklon vpravo, úklon vlevo

13. takt: mírný stoj rozkročný, náznak psaní na tabuli pravou rukou

14. takt: mírný stoj rozkročný, náznak psaní na tabuli levou rukou

15. takt: otočit se o 90^0 vpravo, krok stranou vpravo a přísun, krok stranou vpravo a přísun, po celou dobu krčit rameny

16. takt: otočit se o 180^0 za pravou rukou, krok stranou vpravo a přísun, krok stranou vpravo a přísun, po celou dobu krčit rameny

17. takt: mírný stoj rozkročný, ruce v bok, úklon vpravo a vlevo

Vše opakujeme od začátku.

Reflexe: Tanec jsem zařadila do třetí a čtvrté třídy. Na začátku vyučovací hodiny žáci shlédli ukázkou tance v podání učitele. Tanec byl nacvičován nejprve bez hudby, potom s hudbou. Žáci nacvičovali tanec po třech taktech a před přidáním následující části byl vždy zopakován od začátku. Nebyly žádné úseky, které by žákům činily větší problémy. Tanec ve spojení s touto písní je u žáků velmi oblíbený, byl zařazen do vystoupení žáků pro rodiče a byl odměněn velkým potleskem.

Název písně: *Šupy dupy dup* (J. Uhlíř, Z. Svěrák)⁴³

Cíle:

- Žák umí tancovat mazurku
- Žák se umí při tanci zorientovat v prostoru

Popis:

1. sloka

Žáci stojí v držení na mazurku levým bokem do středu kruhu.

1. – 2. takt: houpavé úkroky vlevo do středu kruhu

⁴³ UHLÍŘ, Jaroslav a Zdeněk SVĚRÁK. *Zpěvník: [největší hity]*. 1. vyd. Praha: Fragment, 2008, 122 s. Zpěvníky. ISBN 978-802-5306-666.

-
- 3. – 4. takt:** houpavé úkroky vpravo ze středu kruhu
- 5. takt:** oba žáci zvednou spojené pravé ruce, dívka se otočí vlevo dozadu k chlapci
- 6. takt:** oba žáci zvednou spojené levé ruce, dívka se otočí vpravo dozadu k chlapci
- 7. – 8. takt:** oba žáci zvednou spojené pravé ruce, dívka obejde půlkruhem chlapce a postaví se za něho (dojde k výměně)
- 9. – 16. takt:** opakuje se 1. – 8. takt

2. sloka

- 1. – 2. takt:** houpavé úkroky vlevo do středu kruhu
- 3. – 4. takt:** houpavé úkroky vpravo ze středu kruhu
- 5. – 6. takt:** chlapec si klekne a tleská, dívka ho obchází
- 7. – 8. takt:** dívka si klekne a tleská, chlapec ji obchází
- 9. – 16. takt:** opakuje se 1. – 8. takt

Refrén

Žáci stojí v držení na mazurku všichni směrem dopředu

- 1. – 2. takt:** dva houpavé úkroky vlevo stranou
- 3. takt:** oba žáci zvednou spojené pravé ruce, dívka se otočí vlevo dozadu k chlapci
- 4. takt:** oba žáci zvednou spojené levé ruce, dívka se otočí vpravo dozadu k chlapci
- 5. – 6. takt:** dva houpavé úkroky vpravo stranou
- 7. – 8. takt:** oba žáci zvednou spojené pravé ruce, levé se pustí a dívka se na místě zatočí jednou vlevo
- 9. – 10. takt:** dívka a chlapec jdou houpavými úkroky každý na opačnou stranu
- 11. – 12. takt:** dívka i chlapec se zhoupnou v kolenou jednou vpravo, jednou vlevo
- 13. – 14. takt:** dívka a chlapec jdou houpavými úkroky do původního postavení
- 15. – 16. takt:** šesti kroky otočka dokola o 360⁰

Reflexe: Tanec byl nacvičován s žáky druhé třídy. Mazurku již žáci znali a nácvik probíhal téměř bez obtíží. Větší pozornost byla věnována pouze části, kde dochází k výměně tanečních partnerů, tj. v 8. taktu první sloky.

Název písně: *Večerníček* (K. Štolba, P. Žák)⁴⁴

Cíle:

- Žák se umí orientovat při tanci v prostoru
- Žák umí polkový krok

⁴⁴ dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=zYnBWHP88S4>

Popis:**1. sloka**

- 1. – 4. takt:** osm polkových kroků vedle sebe po kruhu
- 5. – 8. takt:** dvojice se pustí, vnitřní pokračují, vnější se otočí a pokračují
- 9. – 12. takt:** vnitřní kroužek čelem do středu, tleskají dvakrát na svoje a dvakrát na sousedovy ruce; vnější pokračují v polkovém kroku, na poslední takt se zastaví a zadupou

2. sloka

- 1. – 4. takt:** stoj přednožmo pravou, chodidlo opřeno o patu, noha se ohne v koleni a překříží předem přes levou, špičkou se opře vedle levé nohy (krok pato-špičkový), polkový krok, stejné s levou nohou
- 5. – 6. takt:** polkový krok stranou ze středu kruhu, polkový krok stranou do středu
- 7. takt:** všichni se zatočí vpravo
- 8. takt:** všichni se zatočí vlevo
- 9. – 12. takt:** stejně jako 5. – 8. takt

Refrén

- 1. – 2. takt:** polkový krok do středu kruhu a zpět
- 3. – 4. takt:** dvojice se osmi kroky otočí dokola
- 5. – 8. takt:** stejně jako 1. – 4. takt

Reflexe: Tanec byl nacvičován ve čtvrté třídě. Polkový krok byl pro žáky nový, a proto se nácvik tance prodloužil. Nestihl se nacvičit celý. Příště by bylo vhodné zařadit nácvik polkových kroků do tělesné výchovy. Žáci by měli krok zažitý a nácvik by pravděpodobně probíhal rychleji.

ZÁVĚR

Mezi žáky je populární píseň velmi oblíbená a často poslouchaná i zpívána, často je jednoznačně preferovaná před ostatními hudebními oblastmi. Svůj podíl na tom má do jisté míry i rodinné prostředí, kde se mnohdy poslouchá právě píseň z oblasti populární hudby. Proto by měla být součástí hudební výchovy už na 1. stupni ZŠ.

V první kapitole byl zaveden pojem populární píseň v souvislosti s nonartificiální hudbou. Jsou zde také upřesněny funkce populární hudby a specifické rysy populární písně. Pro lepší představu je v této kapitole uveden stručný vývoj populární písně od 60. let 20. století. Představeno bylo také několik autorů a interpretů populárních písní oblíbených u dětí, z jejichž tvorby by mohli učitelé na 1. stupni vybírat skladby, které zařadí do výuky.

Ve druhé a třetí kapitole, zaměřené na práci s populární písní v hudební výchově, jsou zhodnoceny učebnice SPN, a. s. Hodnocení je zaměřeno na zařazení populární písně do hodin hudební výchovy na 1. stupni ZŠ. Z hodnocení vyplývá, že by bylo vhodné zařadit do výuky více populárních písní jak ke zpěvu, tak k poslechu. Z tohoto důvodu je v následující kapitole předloženo několik návrhů na aktivity s žáky, které se opírají o práci s populární písní. Jsou zde uvedeny náměty pro nácvik písní, pracovní listy k poslechu a náměty na hudebně pohybové ztvárnění populárních písní.

Budu ráda, když tato práce přinese pedagogům inspiraci k obohacení hodin hudební výchovy a ukáže, že je možné, a také vhodné, do výuky zařadit populární písně i nad rámec používaných učebnic.

RESUMÉ

This thesis is focused on the possibilities of using of popular songs in teaching of music education at primary school.

The first part introduces the concept of a popular song and it also outlines the progress of this song from the 60s of the 20th century. It also lists the functions of popular music and popular songs specifics. Several authors and artists whose work is among younger children very popular are introduced here, too.

The second part offers an evaluation of the entire series of music textbooks for the first grade of primary school, issued by the publisher SPN, Ltd. The evaluation is focused on the inclusion of popular songs in textbooks (in terms of number of songs, including the subject, content, etc.).

The work also includes some suggestions for inclusion of other popular songs in teaching intended for both practicing and listening and movement activities. These topics are in the form of methodical procedures or worksheets.

POUŽITÁ LITERATURA

BOKŮVKOVÁ, Vlasta a Svatava KOPÁČKOVÁ-JIROUŠKOVÁ. *Uplatnění písní v pěvecké výchově na pedagogické fakultě*. 2. vydání. Plzeň: Pedagogická fakulta ZČU, 1993.

FIALA, Jaroslav. *Dějiny hudby pro posluchače učitelství I. stupně ZŠ*. vyd. 1. Plzeň: Pedagogická fakulta v Plzni, 1987.

JANDOVÁ, Zora. *Ryba z Havaje, aneb, Humu-humu-nuku-nuku-apua-a: zpěvník k známým písničkám a další povídání o zvířátkách*. 2. vyd. Praha: Mladá fronta, 2013, 1 zpěvník (76 s.). ISBN 978-80-204-3146-2.

JENČKOVÁ, Eva. Princip integrace - v současném systému vzdělávání. *Hudební výchova*. 2009, roč. 17, č. 1, stránky 1-2.

Srov. KOTEK, Josef. Nonartificiální (populární) hudba a sociologické aspekty jejího osvojování. In ZENKL, L., CHYBA, M. *Hudební sociologie a hudební výchova*. Praha: Česká hudební společnost, 1982

KOTEK, Josef. *Dějiny české populární hudby a zpěvu*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1998, ISBN 80-200-0634-6.

KUHN, Tomáš. *Stručné dějiny populární hudby a jazzu pro studenty a učitele hudební výchovy*. 1. vyd. V Plzni: Západočeská univerzita, 2011. ISBN 978-802-6100-188.

KULHÁNKOVÁ, Eva. *Hudebně pohybová výchova: metodická příručka pro hudební výchovu ve škole*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2010, 135 s. ISBN 978-80-7367-730-5.

LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební výchova pro 1. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998, 95 s. ISBN 80-723-5028-5.

LIŠKOVÁ, Marie. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 1. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN, c1998, 77 s. ISBN 80-723-5047-1.

LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova pro 2. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998, 103 s. ISBN 80-723-5009-9.

LIŠKOVÁ, Marie. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 2. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN, 1999, 80 s. ISBN 80-723-5065-X.

LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova pro 3. ročník základní školy*. 2. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2007, 111 s. ISBN 978-80-7235-354-5.

LIŠKOVÁ, Marie. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 3. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, c1999, 88 s. ISBN 80-723-5092-7.

LIŠKOVÁ, Marie, Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova pro 4. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998, 103 s. ISBN 80-723-5045-5.

LIŠKOVÁ, Marie. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 4. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, c2000, 87 s. ISBN 80-723-5113-3.

LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební výchova pro 5. ročník základní školy*. 2. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2005, 135 s. ISBN 80-723-5295-4.

LIŠKOVÁ, Marie. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 5. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, c2000, 88 s. ISBN 80-723-5127-3.

MATZNER, Antonín, Ivan POLEDŇÁK a Igor WASSERBERGER. *Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby: Část věcná*. 2. doplněné vydání. Praha: Supraphon, 1983.

MIHULE, Jaroslav, Ivan POLEDŇÁK a Petr MAŠLAŇ. *Hudební výchova pro osmý ročník základní školy*. Vyd. 2. Praha: Fortuna, 1997, 254 s. Učebnice pro základní školy. ISBN 80-716-8496-1.

PRCHAL, Jan. *Populární hudba ve škole*. Praha: Musikservis, 1998

SEDLÁK, František. *Didaktika hudební výchovy I*. Praha: SPN, 1988.

UHLÍŘ, Jaroslav a Zdeněk SVĚRÁK. *Zpěvník: [největší hity]*. 1. vyd. Praha: Fragment, 2008, 122 s. Zpěvníky. ISBN 978-802-5306-666.

ZENKL, Luděk. *ABC hudebních forem*. Praha: Supraphon s., p., 1990

Internetové zdroje

Petr Skoumal. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA):

Wikimedia Foundation, 2014 [cit. 2015-01-30]. Dostupné

z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Petr_Skoumal

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2013

[cit. 2015-02-01]. Dostupné z:<http://www.nuv.cz/file/433>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Ukázky notových záznamů písní použitých v přípravách na vyučování

Příloha č. 2: Návrhy dalších pracovních listů

Příloha č. 1: Ukázky notových záznamů písní použitých v přípravách na vyučování⁴⁵

KÁČA NAŠLA PTÁČE

Hudba Jaroslav Uhlíř / Text Zdeněk Svěrák

Ká-ča naš-la ptá - če, je pro-mok-lé a plá - če. Kdo po-ra-dí Ká - če,
ko-mu ptá-če dát? Ká-ča na-šla ptá - če, je pro-mok-lé a plá - če.
Kdo po-ra-dí Ká - če, ko-mu ptá-če dát? Ni - ko - mu ji - né - mu, je - nom
pa-nu haj-né-mu. On ho dá do hníz-da, ptá-če za-se za-hvíz-dá. Ni - ko-

46

⁴⁵ Z důvodu autorských práv je vložena pouze část notového záznamu písně.

⁴⁶ UHLÍŘ, Jaroslav a Zdeněk SVĚRÁK. *Zpěvník: [největší hity]*. 1. vyd. Praha: Fragment, 2008, 122 s. Zpěvníky. ISBN 978-802-5306-666.

Humu-humu nuku-nuku-apua-a

Hudba a text: Zora Jandová

Musical score for 'Humu-humu nuku-nuku-apua-a' in G major, 6/8 time. The score consists of four staves of music with lyrics underneath. Chords are indicated above the notes.

Na Ha-va-ji tam se ma-jí, ma - jí ry-bu, ne -
U Ha-va-je hned - le zkra-je tam pod vo-dou ne
má chy - bu, ja - ko z rá - je nád - her - ná je, sa - mé pru-hy v bar -
ná - ho - dou se jí lí - bí bez - po - chy-by, od člo - vě-ka nic
vách du-hy. To - hle zví - ře k ne - u - ví - ře pra-po - div - né jmé - no
ne - če-ká. Zblíz-ka zdá - li o - či va - lí, kou-ká tro - chu na - štvá -
má, když máš kli - ku, ve slov - ní - ku na - jdeš, co to zna-me - ná: Hu-mu
ně, že ji ma - jí na Ha - va - ji o Vá - no - cích ve va - ně.

47

KDYBYS BYLA VLAŠTOVKOU

Hudba Jaroslav Uhlíř / Text Zdeněk Svěrák

Musical score for 'Kdybys byla vlaštovkou' in G major, 4/4 time. The score consists of four staves of music with lyrics underneath. Chords are indicated above the notes.

Kdy - bys by - la vlaš - tov - kou,
mě - la kří - dla hbi - tá, ptal bych se, kdo sí - tě má,
do kte - rých se chy - tá. Kdy - bys mě - la pe - řič - ka
pře - vzác - né - ho ptá - ka, hle - dal bych tě pís - řal - kou,

48

⁴⁷ JANDOVÁ, Zora. *Ryba z Havaje, aneb, Humu-humu-nuku-nuku-apua-a: zpěvník k známým písničkám a další povídání o zvířátkách*. 2. vyd. Praha: Mladá fronta, 2013, 1 zpěvník (76 s.). ISBN 978-80-204-3146-2.

⁴⁸ UHLÍŘ, Jaroslav a Zdeněk SVĚRÁK. *Zpěvník: [největší hity]*. 1. vyd. Praha: Fragment, 2008, 122 s. Zpěvníky. ISBN 978-802-5306-666.

SVĚTOVÉ VÁNOCE

Hudba Jaroslav Uhlíř / Text Zdeněk Svěrák

Mírně

Ob-lo-ha ka-bát si ro-zep-la a vloč-ky za-ča-ly ví-řit.
Vo-já-ci sed-li si do tep-la, přes-ta-li na se-be mí-řit.
Nas-tal čas dě-tí a na-dě-jí, u-tich-ly spo-ry a hád-ky.
Z ne-be se na ze-mi sná-še-jí vá-noč-ní svát-ky.

49

Cestu znám jen já

Hudba Jaroslav Celba
Slova Ivo Fischer

Vy ten
dům — snad líp — než-li já bu-de-te znát, — stře-cha šik-má —
má z je-hli-čí trám. — Ces-tu znám — jen já, — a-le 50

⁴⁹ UHLÍŘ, Jaroslav a Zdeněk SVĚRÁK. *Zpěvník: [největší hity]*. 1. vyd. Praha: Fragment, 2008, 122 s. Zpěvníky. ISBN 978-802-5306-666.

⁵⁰ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební výchova pro 5. ročník základní školy*. 2. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2005, 135 s. ISBN 80-723-5295-4.

Příloha č. 2: Návrhy dalších pracovních listů

Pracovní list určený pro 2. třídu

Název píseň: *O Ferdovi a mravenci* (Divokej Bill)⁵¹

Časová náročnost: 20 minut

Cíle:

- žák umí rozpoznat sólový a sborový zpěv
- žák umí určit tempo písně
- žák umí na základě poslechu doplnit text písně

Metodické pokyny:

Tento pracovní list se zaměřuje především na text písně, na tempo písně, na rozpoznání znějících hudebních nástrojů a na rozpoznání sólového a sborového zpěvu v ukázce. Před poslechem položíme žákům několik otázek.

Otázky: Co je to tempo?

Jaké skupiny hudebních nástrojů znáte?

Co to znamená, když se řekne „zpívá sólo“?

V jaké jiné písni se zpívá o zvířátku?

Úkol č. 1 - Poslechová ukázka *O Ferdovi a mravenci* (zpívá Divokej Bill). Žáci si poslechnou nahrávku a odpoví na otázky, jaké hudební nástroje zazněly v písni, do jaké skupiny hudebních nástrojů patří a v jakém tempu je píseň. Po poslechu můžeme odpovědi zkontrolovat. (housle ze skupiny smyčcových nástrojů, píseň je pomalá)

Úkol č. 2 - Na základě poslechu (textu) si vytvoří představu o postavách z písně a charakterizují je. Pokusí se vzpomenout si na pohádku, ve které je mravenec hlavní postavou. (beruška – hezká, malá, milá; mravenec – pilný, zdvořilý; pohádka Ferda Mravenec – O. Sekora)

Úkol č. 3 - Hudební ukázkou pustíme žákům podruhé. Při druhém poslechu, žáci sledují text a doplní chybějící slova. (klaní, Beruško, krásou, Adam, usmrkanec, nádherná, slečno, pro smích)

Úkol č. 4 - Pokud bude potřeba pustíme žákům hudební ukázkou ještě jednou. Do textu barevně vyznačí tu část, kde zpívá sólista. Nakonec vše společně s učitelem zkontrolují.

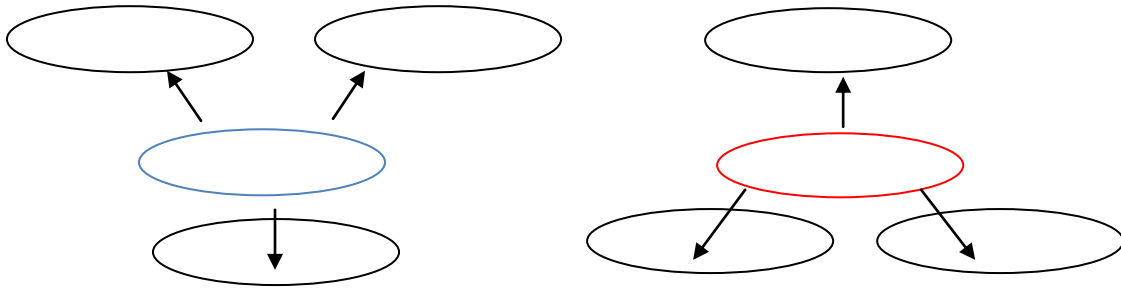
⁵¹dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=BYR-a7OREBU>

Pracovní list

1. Poslechni si pozorně ukázkou a odpověz na následující otázky.

- a) Jaký hudební nástroj je slyšet v předehře?
- b) Do jaké skupiny hudebních nástrojů tento nástroj patří?
- c) V jakém tempu je píseň?

2. O kom Divokej Bill zpívá? Postavy charakterizuj a vlastnosti zapiš do bublin.

V které pohádce hraje mravenec hlavní postavu?

3. Ještě jednou pozorně poslouchej píseň a doplň chybějící slova do textu.

Ferda Mravenec se vám to jsi ty?

To jsem já.

Slečno či snad paní, paní,

já povím vám.

Před Vaší ledy tají

no a i já.

Vy Eva a já v Ráji

to bych si přál.

Co si to myslí ne, na mě dojem neudělá.

Víš, kdo jsem já, Beruška a ty jen mravenec

prostý, se vám klaní,

to jsem celý já.

Beruško či snad paní...

Co si to usmrkanec myslí...

...a ty jen mravenec

4. V textu z předcházejícího úkolu barevně vyznač tu část, kde zpívá sólista.

Pracovní list určený pro 4. třídu

Název písně: *Zamilovaný princ* (L. Hрма, P. Wagner)⁵² a *A já su synek z Polánky*⁵³

Časová náročnost: 15 minut

Cíle:

- Žák rozliší píseň lidovou a umělou
- Žák umí číst z notového zápisu
- Žák umí pojmenovat předznamenání v dané písni

Metodické pokyny:

Tento pracovní list je zaměřen na porovnání lidové písně s písni populární, na určení taktu písně a jejího dirigování. Před poslechem s žáky všechny takty a taktování zopakujeme.

Úkol č. 1 - Žák uslyší dvě ukázky. Jako první zazní píseň *A já su synek z Polánky*, jako druhá píseň *Zamilovaný princ*. Úkolem žáků je napsat, která z písní byla lidová, a která umělá. S žáky si také připomeneme, jaký je rozdíl mezi lidovou a umělou písni.

Úkol č. 2 - Z ukázek notového záznamu písní žáci určí, v jakém taktu jsou písně a nakreslí, jak by obě písně dirigovali. Dále určí, jaké předznamenání písně mají. (1. ukázka je takt 2/4, předznamenání bé; 2. ukázka je takt 4/4, předznamenání křížek)

Úkol č. 3 - Při druhém poslechu populární písně žáci doplní chybějící slova v textu. (verš a rým)

Úkol č. 4 - Po doplnění chybějících slov do textu se žáci pokusí vymyslet rým, popřípadě celý verš.

⁵² dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=mQFbOP8Fftg>

⁵³ dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=qz2Ns7p0j-E>

Pracovní list

1. Dopln, která z ukázek je píseň lidová a píseň umělá.

1. ukázka

2. ukázka

2. Napiš, v jakém taktu jsou písně a jaké mají předznamenání.

3. Dopln slova do textu.

1. Co s touhle šťastnou chvílí,
to když se náhle v srdci láska ozývá.
Po noci je den bílý,
já nevím, jak se druhé srdce dobývá.

Ref: Jak jí to říct, že jen o ní v noci sním,
že jsem __ __ __ __, co k sobě našel __ __ __.
Jak jí to říct, jak se svěřit s tajemstvím,
že jsem kuchtík s pasem královským.

2. Vyhlašte troubou hlásnou,
že je mi jedno, že se prý k ní nehodím.
Pro tuhle dívku krásnou,
já klíďo píďo rodokmen svůj zahodím.

4. Zahraj si na básníka a pokus se složit rým nebo verš.